

Homogene Groep Internationale Samenwerking Jaarverslag 2023

©Ministerie van Buitenlandse Zaken

Inhoudsopgave

HGIS-jaarverslag 2023

1. Leeswijzer	3
2. Inleiding	6
3. HGIS Toelichting van beleidsthema's	7
Bijlage 1a. De HGIS-uitgaven 2023 per begroting en artikel (bedragen x EUR 1 000)	27
Bijlage 1b. HGIS-ontvangsten 2023 per begroting en artikel (bedragen x EUR 1 000)	32
Bijlage 2. Non-ODA uitgaven 2023 per beleidsthema (bedragen x EUR 1000)	33
Bijlage 3. De ODA-uitgaven 2023 naar beleidsthema (bedragen x EUR 1 000)	35
Bijlage 4. De ODA-uitgaven binnen de BHOS-begroting per regio in 2023	37
Bijlage 5. ODA-prestatie 2023 (bedragen in miljoenen EUR)	46
Bijlage 6: Internationale klimaatfinanciering voor ontwikkelingslanden 2023.....	47
Bijlage 7: Internationale inspanningen op asiel en migratie 2023	54

1. Leeswijzer

1.1 Wat is de HGIS?

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is sinds 1997 een budgettaire constructie binnen de rijksbegroting. In de HGIS worden de uitgaven van de verschillende ministeries op het gebied van het buitenlandbeleid gebundeld waarmee de onderlinge samenhang geïllustreerd wordt. Dit bevordert de samenwerking en de afstemming tussen de betrokken ministeries. De HGIS vormt daarmee een belangrijk instrument voor een geïntegreerd en coherent buitenlandbeleid. Binnen de HGIS worden de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking, die voldoen aan de criteria voor officiële ontwikkelingssamenwerking (*Official Development Assistance, ODA*), expliciet zichtbaar gemaakt.

De minister van Buitenlandse Zaken coördineert het Nederlandse buitenlandbeleid en daarmee de HGIS. De minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft een coördinerende bevoegdheid voor de uitgaven aan ODA binnen de HGIS.

Twee keer per jaar wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de ontwikkelingen binnen de HGIS. Op Prinsjesdag wordt de HGIS-nota en op Verantwoordingsdag wordt het HGIS-jaarverslag aangeboden aan de Staten-Generaal. Deze documenten geven een integraal overzicht van alle uitgaven op het terrein van internationale samenwerking. De uitgaven staan op de verschillende departementale begrotingen.

Buitenlandse betrekkingen zijn een zaak van het Koninkrijk der Nederlanden: Nederland in Europa, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten, alsmede de Nederlandse openbare lichamen in het Caribisch gebied nl. Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. Waar de HGIS-nota spreekt over 'Nederland' of 'Nederlands' wordt daarmee bedoeld: '(van) het Koninkrijk der Nederlanden', tenzij het gaat om zaken die specifiek het land Nederland betreffen zoals het EU-lidmaatschap en de ontwikkelingssamenwerking.

1.2 Opzet HGIS-jaarverslag 2023

HGIS-beleidskader

Het HGIS-jaarverslag geeft inzicht in de besteding op hoofdlijnen van de middelen voor internationale samenwerking in 2023. Het HGIS-beleidskader omvat de beleidsinzet van het buitenlandbeleid, op basis van de begrotingen van Buitenlandse zaken en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. De HGIS is ingericht langs negen beleidsthema's. Deze indeling is ook gebaseerd op de begrotingen van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. De toelichtende teksten zijn ontleend aan de jaarverslagen van de departementen over 2023 en geven een overzicht in vogelvlucht. Meer uitgebreide toelichtingen worden in de jaarverslagen van de betrokken departementen weergegeven.

In het jaarverslag wordt eerst op een aantal hoofdlijnen teruggeblikt op de ontwikkelingen ten aanzien van het buitenlandbeleid. Vervolgens wordt per beleidsthema de algemene beleidsdoelstelling gememoreerd en wordt daarna ingegaan op een aantal beleidsresultaten voor dit specifieke thema. Een aantal onderwerpen, namelijk Nederland als gastland voor gerechtigheid voor Oekraïne en het combinatiebeleid tussen handel en OS, wordt verder belicht. Omdat de beleidsinzet meestal gepaard gaat met een financiële inspanning, wordt dit in een tabel weergegeven waarbij de ODA-component specifiek wordt benoemd. Ten slotte volgt een toelichting op de instrumenten waarbij sprake is van een substantiële mutatie ten opzichte van de HGIS-nota 2023, zoals weergegeven in de tabel.

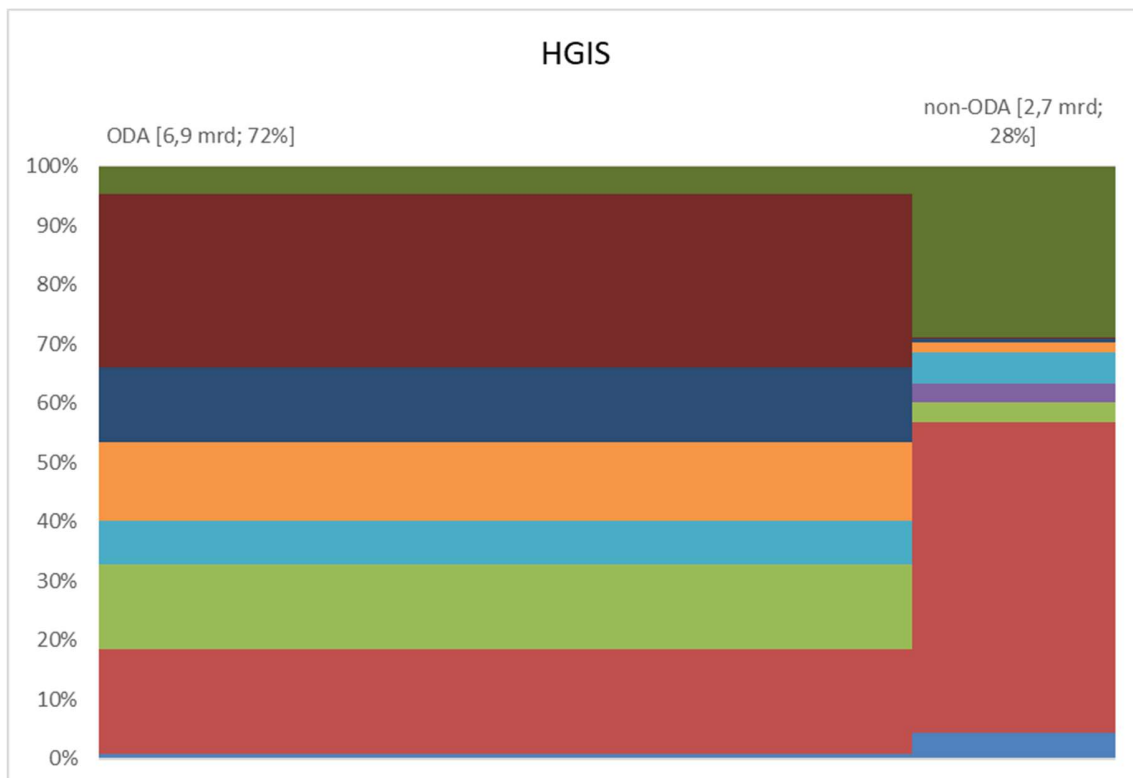
Na de beleidsthema's volgt een aantal bijlagen. In deze bijlagen worden gegevens, die verspreid staan over verschillende departementale begrotingen, gebundeld tot een overzichtelijk geheel:

Bijlagen 1a en 1b	Hierin worden alle buitenlanduitgaven en -ontvangsten gepresenteerd per departement.
Bijlage 2	Een overzicht van de non-ODA-uitgaven naar beleidsthema
Bijlage 3	Een overzicht van de ODA-uitgaven naar beleidsthema
Bijlage 4	Hierin wordt een totaaloverzicht gegeven van de ODA uitgaven binnen de BHOS-begroting per regio.
Bijlage 5	De ODA-prestatie 2023
Bijlage 6	Hierin wordt een toelichting gegeven op de publieke klimaatuitgaven voor ontwikkelingslanden in 2023.
Bijlage 7	Betreft een uiteenzetting van de internationale inspanningen in 2023 op het terrein van migratie.

Totale HGIS-uitgaven 2023 naar beleidsthema

De HGIS is ingedeeld langs een 9-tal beleidsthema's (incl. een categorie apparaatskosten, waarbij ook de kosten voor het postennet zijn opgenomen). De totale HGIS-uitgaven voor 2023 komen uit op EUR 9,6 miljard. Hiervan kwalificeert ongeveer EUR 6,9 miljard als *Official Development Assistance* (ODA). In onderstaande overzichten staan de beleidsthema's en de relatieve verhouding per thema in het HGIS ODA en HGIS non-ODA budget. Ten opzichte van de HGIS-nota 2023 is er EUR 1,8 miljard meer uitgegeven, waarvan EUR 0,7 miljard ODA. Dit is voornamelijk te verklaren door de steun aan Oekraïne en de macro-economische ontwikkeling waardoor het ODA-budget is toegenomen.

HGIS-doelstelling	% van totaal	mln euro	w.v. ODA
1 Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging mensenrechten en gastlandbeleid	2%	€ 171	€ 58
2 Vrede, veiligheid en stabiliteit	27%	€ 2.612	€ 1.214
3 Effectieve Europese samenwerking	11%	€ 1.076	€ 988
4 Consulaire belangenbehartiging en internationaal uitdragen NL waarden en belangen	1%	€ 82	€ 1
5 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	7%	€ 643	€ 501
6 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat	10%	€ 957	€ 913
7 Sociale vooruitgang	9%	€ 898	€ 881
8 Versterkte kaders voor ontwikkeling	21%	€ 2.009	€ 2.005
9 Apparaatskosten	12%	€ 1.103	€ 332
		€ 9.550	€ 6.892

2. Inleiding

Nederland en de wereld in 2023

Het jaar 2023 was in veel opzichten een geopolitiek onzeker jaar en liet eens te meer zien dat internationale ontwikkelingen een directe impact op Nederland hebben en vragen om meer diplomatie en verbinding.

Na het uitbreken van een oorlog op het Europese continent door de Russische inval in Oekraïne in 2022, werd de wereld in 2023 geconfronteerd met een nieuw conflict. Na de verschrikkelijke terroristische aanval van Hamas op Israël op 7 oktober en de escalatie van het geweld, is in Gaza een desastreuze humanitaire situatie ontstaan. Er bestaat het risico van regionale escalatie en de mondiale verhoudingen zijn verder op scherp gezet. Ook verder weg van Europa nam de instabiliteit toe door militaire coups en conflicten in de Sahel en de Hoorn van Afrika.

Deze ontwikkelingen spelen zich af tegen de achtergrond van grote demografische en economische verschuivingen naar het oosten en zuiden. Grootmachten Rusland en China en opkomende machten zoals India, Brazilië en Zuid-Afrika, maar ook de nieuwe BRICS-leden en landen van de G77, eisen hun plek op het wereldtoneel op. De wereld wordt daardoor toenemend gekenmerkt door strategische competitie en complexe veiligheidsuitdagingen. Als gevolg van toenemende multipolariteit en de toenemende assertiviteit van opkomende landen, nemen het relatieve gewicht en de invloed van Europa en Nederland af. Landen hebben meer keuzemogelijkheden in een multipolaire wereld. De kosten van onze keuzes worden hoger. Het behalen van dezelfde resultaten als voorheen vraagt om een grotere inspanning, of is helemaal niet meer mogelijk. Het internationale systeem staat onder druk, terwijl Nederland voor zijn veiligheid en welvaart grotendeels afhankelijk is van een open en op regels gebaseerde wereldorde. Uitdagingen zoals klimaatverandering, disruptieve technologieën, vrede en veiligheid, irreguliere migratie of armoedebestrijding kunnen het beste worden opgelost in een goed functionerend multilateraal systeem waarin internationale afspraken nageleefd worden.

Conflicten, zoals die in Oekraïne en tussen Israël en Hamas in Gaza, vergroten internationale instabiliteit en bemoeilijken vooruitgang op de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's). De gevolgen van deze conflicten domineren dan ook de Nederlandse inzet op geopolitiek, economisch en humanitair niveau.

De beleidsinzet van het (demissionaire) kabinet – geformuleerd in de BHOS-nota «Doen waar Nederland goed in is» en hieruit volgende strategieën – is gericht op een duurzaam internationaal verdienvermogen van ons land en op het aanpakken van grondoorzaken van armoede, klimaat, terreur en irreguliere migratie. Dit is ook een Nederlands belang.

De EU is essentieel voor de Nederlandse vrijheid, veiligheid en welvaart. In lijn met het coalitieakkoord heeft Nederland ook in 2023 een leidende rol gespeeld om de EU slagvaardiger, economisch sterker, groener en veiliger te maken. Tegelijkertijd werkte het kabinet aan transparantie over, en draagvlak voor, onze EU-inzet in de samenleving. Nederland leverde via verschillende fora in Brussel inbreng met betrekking tot EU-handelsakkoorden, zowel voor lopende onderhandelingen over nog te sluiten akkoorden als voor de implementatie van reeds bestaande akkoorden.

3. HGIS Toelichting van beleidsthema's

Beleidsthema 1

Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging van de mensenrechten

Beleidsdoelstelling

Het bevorderen van een goed functionerende internationale rechtsorde inclusief gastlandbeleid, met een blijvende inzet op mensenrechten, als integraal onderdeel van het buitenlandbeleid.

Een sterke internationale rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten maken de wereld stabiel, veiliger, vrijer en welvarender. Dit vereist goed functionerende internationale instellingen en organisaties met een breed draagvlak, naleving en waar nodig aanvulling van de internationale wet- en regelgeving en voortdurende inzet tegen straffeloosheid voor de meest grove mensenrechtenschendingen en het voorkomen van deze schendingen. Omdat de mensenrechten het best worden gewaarborgd in goed functionerende democratieën, zet Nederland zich in om het krimpen van de democratische ruimte wereldwijd tegen te gaan. De positie van Nederland als gastland voor Internationale Organisaties (IO's) en diplomatieke missies, in het bijzonder organisaties met een mandaat op het gebied van vrede en recht, biedt een goed uitgangspunt voor de bevordering van de ontwikkeling van internationale rechtsorde. Deze rechtsorde is onlosmakelijk verbonden met universele mensenrechten. De bevordering van mensenrechten is een kernelement van het Nederlands buitenlandbeleid.

Beleidsinzet toegelicht

Mensenrechtenbeleid en het VN-mensenrechtensysteem

Het beleid op de inzet van het Koninkrijk in het multilaterale systeem en binnen het VN-mensenrechtensysteem in het bijzonder werden vastgelegd in twee nieuwe nota's. De nota Mensenrechten, Democratie en Internationale Rechtsorde werd in 2023 gepresenteerd en vastgesteld. Deze nota vormt vanaf nu de samenhangende agenda op deze onderwerpen langs vijf beleidsdoelstellingen. Deze nota komt naast de overkoepelende nota over Mondiaal multilateralisme die eind 2022 werd gepresenteerd en in maart 2023 werd vastgesteld. Daarnaast werd Nederland na een succesvolle campagne verkozen als lid van de Mensenrechtenraad voor de periode 2024-2026.

Nederland als gastland voor Accountability Oekraïne

De vestiging in Den Haag van twee entiteiten gericht op accountability voor Oekraïne (ICPA en Schaderegister) versterkt de positie van Nederland als gastland voor organisaties met een mandaat op het gebied van vrede en recht en draagt bij aan de bevordering van internationale rechtsorde.

Budgettaire gevolgen van beleid

1. Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging van mensenrechten en gastlandbeleid

Begroting/ beleidsterrein/ artikel/ omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	01.01 Goed functionerende internationale instellingen	49.305	16.889	28.085	4.165	77.390	21.054
	01.02 Bescherming en bevordering van mensenrechten	67.402	37.555	741	-718	68.143	36.837
	01.03 Gastlandbeleid internationale organisaties	14.138	0	-4.895	0	9.243	0
JenV	33.03.01 Opsporing en vervolging; NFI	821	0	28	0	849	0
	33.03.03 Overige Bijdrage medeoverheden	200	200	-89	-89	111	111
	91.01 Europol en Eurojust	23.237	0	-10.873	0	12.364	0
	91.01 WIPO	386	0	-134	0	252	0
JenW	17.01 Luchtvaart (ICAO)	1.311	0	-77	0	1.234	0
	18.01 Scheepvaart en havens (CCR)	1.081	0	-49	0	1.032	0
SZW	02.00 Bijstand, Participatiewet en Toeslagenwet; contributie CASS	9	0	9	0	18	0
VWS	02.11 Curatieve zorg; Beschikbaarheid en productveiligheid	0	0	0	0	0	0
Totaal		157.890	54.644	12.746	3.358	170.636	58.002

Financiële toelichting

Buitenlandse Zaken

Artikel 01.01

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 1.1 valt ca. EUR 28 miljoen hoger uit ten opzichte van de vastgestelde begroting 2023. Deze stijging betreft een som van mutaties. In maart 2023 is de *Summit for Democracy* georganiseerd en heeft het Kabinet EUR 14 miljoen vrijgemaakt voor diverse activiteiten en bijdragen gerelateerd aan het tegengaan van straffeloosheid. Zo zal onder andere een bijdrage van EUR 9 miljoen worden gedaan aan de Oekraïense aanklager en justitie sector. Ook steunt het Kabinet de oprichting van een register voor oorlogsschade met EUR 1,5 miljoen. Bovendien is de Nederlandse bijdrage aan de VN gestegen met EUR 4,7 miljoen en de bijdrage aan Internationaal Strafhof is vooruitbetaald. Verder is EUR 2,7 miljoen betaald aan Internationaal Strafhof m.b.t. de situatie in Israël en Gaza. Hiernaast is EUR 6 miljoen van de OESO-contributie voor 2024 vooruitbetaald op verzoek van de organisatie. Het restant van de mutatie betreft een som van kleine mutaties op verschillende budgetten, zo is de algemene VN-contributie EUR 4 miljoen lager uitgevallen.

Artikel 01.03

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 1.3 valt EUR 4,9 miljoen lager uit ten opzichte van de vastgestelde begroting 2023. Dit komt voornamelijk doordat een deel van de geplande betalingen voor het Vredespaleis in 2024 gedaan wordt in plaats van in 2023.

Justitie en Veiligheid

Artikel 91.01

Het overschot van ca. EUR 10,9 miljoen op de HGIS-uitgavenbudget Europol/Eurojust is conform het meerjarig verloop van het budget. Voorts heeft een deel van de facturering 2023 vertraging opgelopen aan de zijde van opdrachtnemer (het Rijksvastgoedbedrijf).

Beleidsthema 2

Vrede, veiligheid en stabiliteit

Beleidsdoelstelling

Het bevorderen van de Nederlandse en internationale veiligheid en stabiliteit door doelgerichte bilaterale en multilaterale samenwerking en het bevorderen van democratische transitie in prioritaire gebieden, vooral in de ring rond Europa. Daarnaast het doel om vrede en veiligheid te bereiken door het voorkomen en terugdringen van conflictsituaties en het bevorderen van rechtstaatontwikkeling, wederopbouw, vredesopbouw, legitieme en democratische staatsstructuren. Tevens het verlenen van noodhulp ter leniging van humanitaire nood wereldwijd.

Wat er in de wereld om ons heen gebeurt, heeft direct gevolgen voor onze eigen veiligheid en voor onze welvaart. Veel van de grensoverschrijdende dreigingen waaraan Nederland bloot staat, zijn van een dusdanige omvang en complexiteit dat een geïntegreerde aanpak en samenwerking in internationaal verband geboden is. Voorbeelden zijn de proliferatie van massavernietigingswapens, terrorisme en gewelddadig extremisme, ongewenste buitenlandse inmenging door statelijke actoren, grensoverschrijdende criminaliteit en cyberdreigingen.

Beleidsinzet toegelicht

Investeren in een veilige wereld

Het voortduren van de oorlog in Oekraïne in 2023 liet zien dat veiligheid en vrijheid niet vanzelfsprekend zijn. De steun die Nederland aan Oekraïne geeft is niet alleen een investering in de vrijheid van de Oekraïners, maar ook in de vrijheid en veiligheid van Europa en van Nederland. Het kabinetsvoornemen om Oekraïne in 2023 te blijven steunen op militair vlak is gestand gedaan. Nederland doneerde dit jaar EUR 75 miljoen aan het Ukraine Comprehensive Assistance Package. Tevens ondersteunde Nederland Oekraïne middels de Europese Vredesfaciliteit. Verder werd Nederland mede-oprichter van het Tallinn Mechanisme, een donorcoördinatiemechanisme voor niet-militaire cybersteun aan Oekraïne. Door het ondertekenen van de G7+-verklaring geïntegreerd aan het opstellen van een bilateraal veiligheidsarrangement met Oekraïne, geeft Nederland een sterk politiek signaal af: Nederland blijft voor de lange termijn achter Oekraïne staan.

Migratiesamenwerking

Het kabinet heeft in 2023 het budget voor migratiesamenwerking significant verhoogd met een additionele EUR 25 miljoen per jaar tot een totaal van EUR 59 miljoen euro per jaar. Relaties met prioritaire partnerlanden zijn verdiept met als doel het beperken van irreguliere migratie, het bevorderen van terugkeer bij onrechtmatig verblijf, het verbeteren van reguliere migratie en de bescherming van migranten. In de EU heeft Nederland zich ingezet om migratie opnieuw hoog op de Europese agenda te krijgen door onder meer het ontwikkelen van gelijkwaardige en duurzame EU-partnerschappen. Ook heeft de samenwerking van Nederland met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) zich middels het COMPASS-partnerschap verder ontwikkeld. De tussentijdse evaluatie van het COMPASS-partnerschap die in 2022 werd afgerond, was overwegend positief en heeft in 2023 geleid tot de totstandkoming van een tweede fase (2024-2027) voor EUR 100 miljoen.

Missies en operaties (Budget Internationale Veiligheid)

Nederlandse militairen zijn in 2023 wederom breed ingezet voor vrede en veiligheid. Nederland droeg militair en civiel significant bij aan missies en operaties, in lijn met de kabinetsbrief over deze inzet tot medio 2025 (d.d. 17 juni 2022, Kamerstuk 29 521, nr. 446). Deze inzet vertaalde zich onder andere in Nederlandse personele bijdragen aan missies aan de Oostflank van de NAVO en in de Westelijke Balkan, het Midden-Oosten, de Sahel, Noord-Afrika, de Hoorn van Afrika, de Golfregio en de Indo-Pacific. Het kabinet trok daarbij lessen uit de ervaringen en evaluaties in o.m. Afghanistan en Mali,

hanteerde realistische doelen en verbeterde monitoring. Met de deelname aan de EU-geleide missie EUFOR Althea levert Nederland een bijdrage aan de politieke en sociale stabiliteit en vreedzame co-existentie in Bosnië en Herzegovina. Ook besloot het kabinet om met Force Protection en commandovoering bij te dragen aan de NAVO Missie Irak (NMI) vanaf 2024.

Eind februari 2022 is Rusland met een grote strijdmacht Oekraïne binnen gevallen waardoor de veiligheidsomgeving van de NAVO-partners drastisch is veranderd. Nederland steunt de Oekraïense strijdkrachten volop. Een groot deel van deze steun, het commercieel aangeschafte materieel en de bijdrage aan het air defence consortium, loopt via artikel 1 van het ministerie van Defensie. Andere vormen van steun aan Oekraïne worden ook gefinancierd vanuit artikel 1 zoals diverse trainingsmissies waarbij Nederlandse militairen Oekraïens militaire trainen of de forensische opsporingsteams die opereren ter ondersteuning van het *International Criminal Court*.

Voor een compleet overzicht van de inzet van de Nederlandse militairen, wordt verwezen naar het jaarverslag 2023 van het ministerie van Defensie.

Budgettaire gevolgen van beleid

2. Vrede, veiligheid en stabiliteit

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	02.01 Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	15.455	0	77.371	0	92.826	0
	02.02 Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme	15.400	0	516	0	15.916	0
	02.03 Wapenbeheersing	11.022	3.252	3.895	-36	14.917	3.216
	02.04 Bevorderen van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	211.797	70.167	-30.564	5.132	181.233	75.299
	02.05 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	29.822	11.929	3.165	1.266	32.987	13.195
BHOS	04.01 Humanitaire hulp	554.017	553.000	83.841	84.441	637.858	637.441
	04.02 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	304.000	304.000	-37.088	-37.088	266.912	266.912
	04.03 Veiligheid en rechtstaatontwikkeling	215.695	215.695	-6.857	-6.857	208.838	208.838
JenV	31.03.21 Kwaliteit, Arbeidsvoorwaarden en ICT politie; internationale samenwerking	8.600	8.600	255	255	8.855	8.855
	36.02 Nationale veiligheid en terrorismebestrijding	423	0	-9	0	414	0
Defensie	01.01 Inzet (Budget Internationale Veiligheid)	202.751	0	934.212	0	1.136.963	0
	09 Algemeen; Civielrechtelijke regeling Srebrenica 2020	300	0	9.430	0	9.730	0
	11 Geheime uitgaven	5.000	0	-647	0	4.353	0
Totaal		1.574.282	1.166.643	1.037.520	47.113	2.611.802	1.213.756

Financiële toelichting:

Buitenlandse Zaken

Artikel 02.01

De realisatie voor goede internationale samenwerking ter bevordering van eigen en bondgenootschappelijke veiligheid is hoger dan begroot. Dit is met name het gevolg van een bijdrage van EUR 75 miljoen aan het Ukraine Comprehensive Assistance Package Trust Fund (UCAP TF) van de NAVO. Daarnaast viel de civiele bijdrage aan de NAVO c.a. EUR 3,5 miljoen hoger uit dan begroot als gevolg van een contributieverhoging.

Artikel 02.04

De realisatie voor de bevordering van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde in internationaal verband is lager dan begroot. Een deel hiervan betreft een overheveling naar het Ministerie van Defensie voor de beveiliging van personeel van een aantal hoog-risico posten (EUR 25 miljoen). Daarnaast viel de Nederlandse contributie aan VN-crisisbeheersingsoperaties EUR 13 miljoen lager uit dan geraamd. Verder is de realisatie voor het Stabiliteitsfonds c.a. EUR 13 miljoen hoger dan begroot. Dit is met

name door een bijdrage aan de *State Emergency Service* van Oekraïne. Het restant van de mutatie betreft onderschrijving op andere budgetten.

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Artikel 04.01

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 4.1 valt EUR 84 miljoen hoger uit ten opzichte van de vastgestelde begroting. Een initiële toename van EUR 30 miljoen is inzake steun voor Oekraïne (Kamerstuk 36337, nr. 1). Deze middelen zijn extra uitgetrokken door het kabinet voor humanitaire hulp om zo de noden van Oekraïners te verlichten en voor activiteiten gericht op Mental Health and Psychosocial Support (MHPSS). Verder is EUR 25 miljoen besteed aan humanitaire hulpverlening in de Palestijnse Gebieden door middel van een verhoging van de bijdragen aan UNRWA, ICRC, het Nederlandse Rode Kruis (NRK), het Wereldvoedselprogramma en de Dutch Relief Alliance (DRA). Hiernaast hangt EUR 17 miljoen samen met inzet bij humanitaire noden wereldwijd en noodhulp na de aardbeving in Marokko. Ten slotte is een stijging van EUR 12 miljoen veroorzaakt door een aanvullende bijdrage aan UNRWA (EUR 10 miljoen) ten behoeve van de humanitaire inzet bij de crisis in Gaza en de Nederlandse steun aan het initiatief Grain from Ukraine (EUR 2 miljoen).

Artikel 04.02

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 4.2 valt EUR 37 miljoen lager uit ten opzichte van de vastgestelde begroting. Een verlaging van EUR 57 miljoen kan worden toegelicht door het uitstellen van de planning in verband met de asieltegenvaller. Door een verlaging van het budget is de planning aangepast. Een stijging van het budget met EUR 20 miljoen is vervolgens gemeld in de Tweede suppletoire begroting en heeft te maken met aanvullende bijdragen aan UNICEF en UNHCR voor ondersteuning van vluchtelingen en gastgemeenschappen in o.a. Pakistan, de Hoorn van Afrika en de MENA regio.

Artikel 04.03

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 4.3 valt EUR 7 miljoen lager uit ten opzichte van de vastgestelde begroting. Als gevolg van de hogere bezetting bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's. Deze ombuiging is in de Suppletoire begroting Prinsjesdag ingevuld.

Defensie

Artikel 01.01

De uitgavenrealisatie van het BIV is substantieel hoger uitgevallen dan begroot. Dit komt met name door de materiële steun aan Oekraïne. Daarnaast verschilt de realisatie van een aantal missies ten opzichte van de begroting, de belangrijkste hiervan waren door Capacity Building Mission Iraq (CBMI), United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission (MINUSMA), enhanced Forward Presence (eFP) Roemenië, Reservering Srebrenica arrest en hogere contributies aan internationale organisaties zoals de NAVO (zie Slotwet en Jaarverslag van het ministerie van Defensie voor meer details).

Artikel 09 Algemeen

In het jaar 2023 heeft de Commissie Uitvoering Civielrechtelijke Regeling Srebrenica EUR 9,3 miljoen meer schadevergoedingen aan nabestaanden uitgekeerd. Dit wordt veroorzaakt doordat niet-bestede middelen van 2022 niet waren opgenomen in de ontwerpbegroting van 2023. Per ultimo 2023 is EUR 10,2 miljoen beschikbaar gesteld voor schadevergoedingen aan nabestaanden, waarvan EUR 0,9 miljoen niet tot realisatie is gekomen. Deze middelen zullen in 2024 beschikbaar blijven om alle reeds ontvangen aanvragen zorgvuldig te behandelen. In 2024 gaat de commissie haar werkzaamheden afronden.

Beleidsthema 3 Europese samenwerking

Beleidsdoelstelling

De algemene doelstelling is een effectieve Europese samenwerking om de Europese Unie en haar lidstaten zo vreedzaam, welvarend en sterk mogelijk de toekomst in te loodsen. Europa is essentieel voor onze welvaart, vrijheid en veiligheid. Een actieve opstelling van Nederland in het Europese besluitvormingsproces is dan ook in het directe belang van Nederlandse burgers en bedrijven. Door consequent en constructief optreden kan Nederland zijn invloed binnen de Europese Unie vergroten. Zo kan Nederland mede vormgeven aan ontwikkelingen in Europa die direct van invloed zijn op onze economische, sociale en politieke toekomst.

Beleidsinzet toegelicht

Migratie

Na jaren onderhandelingen heeft Nederland bijgedragen aan het bereiken van een belangrijke mijlpaal op het terrein van migratie: in december 2023 is er een politiek triloogakkoord bereikt over het Asiel en Migratie Pact. Dit draagt bij aan een beter functionerend Europees asielsysteem, hetgeen essentieel is om meer grip te krijgen op migratie aan de EU-buitengrenzen en op secundaire migratie tussen de lidstaten. Daarnaast is het dankzij de Nederlandse inzet gelukt om de bestaande migratieafspraken in februari 2023 opnieuw vast te leggen in conclusies van de Europese Raad. Hierdoor informeert Commissievoorzitter Von der Leyen de regeringsleiders sindsdien regelmatig over de implementatie van deze conclusies.

Budgettaire gevolgen van beleid

3. Effectieve Europese samenwerking

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	03.01 Afdrachten aan de Europese Unie (HGIS-toerekening)	938.733	863.000	0	0	938.733	863.000
	03.02 Europees Ontwikkelingsfonds	100.313	100.313	-2.219	-2.219	98.094	98.094
	03.03 Een hechtere Europese waardengemeenschap	11.000	4.400	23.377	22.420	34.377	26.820
	03.04 Versterkte Nederlandse positie in de Unie	4.788	0	329	0	5.117	0
	03.05 Europese vredesfaciliteit	32.403	0	-32.403	0	0	0
	Totaal	1.087.237	967.713	-10.916	20.201	1.076.321	987.914

Financiële toelichting:

Buitenlandse Zaken

Artikel 03.03

De Nederlandse bijdrage aan de Council of Europe Development Bank (CEB) valt hoger uit als gevolg van een kapitaalverhoging van de CEB ten behoeve van steun aan Oekraïne. De hieruit resulterende stijging van het uitgavenbudget in 2023 is gefinancierd vanuit het steunpakket voor Oekraïne. Verder is de Nederlandse contributie aan de Raad van Europa opwaarts bijgesteld om het wegvallen van de jaarlijkse bijdrage van Rusland te compenseren.

Artikel 03.05

Zoals gemeld in de HGIS-nota 2024 is de Europese Vredesfaciliteit (EVF) sinds 2023 geen onderdeel meer van de HGIS.

Beleidsthema 4

Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen

Beleidsdoelstelling

Het verlenen van goede consulaire diensten aan Nederlanders in nood in het buitenland, evenals het verstrekken van reisdocumenten aan Nederlanders in het buitenland. Daarnaast levert het kabinet een bijdrage aan een gereguleerd personenverkeer door de Nederlandse inbreng in het Europese visumbeleid en is, naast het opstellen van ambtsberichten, verantwoordelijk voor de visumverlening kort verblijf.

Het versterken van de Nederlandse cultuursector door internationale uitwisseling en presentatie; verbindingen leggen met economische diplomatie en andere prioriteiten van geïntegreerd buitenlandbeleid, zoals het mensenrechtenbeleid en veiligheidsbeleid.

Beleidsinzet toegelicht

Consulaire zaken

De consulaire crisisinzet, die in 2023 bijna aaneengesloten plaats vond, is beter geborgd in de organisatie. Geleerde lessen van eerdere crises zoals Afghanistan, maar ook dit jaar Soedan, Israël en Palestijnse gebieden zijn en worden toegepast door de versterkte consulaire crisisunit. In 2023 heeft het ministerie tevens de beslis capaciteit voor visa verder vergroot en is inmiddels in het grootste deel van de landen de wachttijd voor het aanvragen van een visum mogelijk binnen de Europees gestelde termijnen.

Op 6 februari 2023 werden Turkije en Syrië getroffen door verwoestende aardbevingen. Voor de mensen, die getroffen werden door de ramp, werd een speciale voorrangregeling voor visumaanvragen ingesteld. Zo werden hun aanvragen met voorrang ingenomen en werd met voorrang op deze aanvragen beslist. Er was begrip als niet alle documenten beschikbaar waren. In totaal zijn er ca. 870 visa's onder deze regeling, die per 1 mei 2023 werd beëindigd, verstrekt.

Internationaal cultuurbeleid

Internationale culturele samenwerking heeft in 2023 bijgedragen aan betere zichtbaarheid van en beeldvorming over Nederland als een innovatief land met een vernieuwend aanbod van kunst en cultuur.

In 2023 heeft BZ samen met het ministerie van OCW een actieve rol gespeeld bij aanvragen inzake teruggave cultuurgoederen uit koloniale collecties en bij de juridische overdrachten aan Indonesië en Sri Lanka. Daarnaast zijn instrumenten voor museale en academische samenwerking ontwikkeld en zijn de samenwerkingsverbanden geïntensiveerd met landen van herkomst. Hiermee werd opnieuw aangetoond dat culturele samenwerking een belangrijke instrument is voor het versterken van bilaterale relaties en voor het implementeren van global-outreach-strategieën.

Samen met de ministeries van OCW en DEF is in 2023 een start gemaakt met de organisatie van de internationale UNESCO conferentie om in 2024 het 70-jarig bestaan van het Haagse verdrag voor de bescherming van cultureel erfgoed ten tijde van gewapend conflict te markeren.

Budgettaire gevolgen van beleid

4. Consulaire belangenbehartiging en internationaal uitdragen van NLse waarden en belangen

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	04.01 Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	9.223	0	6.890	0	16.113	0
	04.02 Samen met (keten)partners het personenverkeer reguleren	18.170	0	4.140	0	22.310	0
	04.03 Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur	7.475	0	831	0	8.306	0
	04.04 Uidragen Nederlandse waarden en belangen	20.110	136	5.999	721	26.109	857
OCW	08.77 Internationaal onderwijs; Cultuur	480	0	0	0	480	0
	14.71 Cultuur; subsidies	5.523	0	3.397	0	8.920	0
Totaal		60.981	136	21.257	721	82.238	857

Financiële toelichting

Buitenlandse Zaken

Artikel 04.01

De uitgaven ten behoeve van consulaire informatiesystemen valt hoger uit dan begroot. Dit komt door de toevoeging van eindejaarsmarge (EUR 4 miljoen) uit 2022. Daarnaast zijn digitaliseringskosten hoger uitgevallen dan gepland (EUR 4,6 miljoen). Tot slot is er budget aangemeld als eindejaarsmarge (EUR 2,6 miljoen), omdat projecten vertraging hebben opgelopen.

In het jaar 2023 hebben (voorbereidingen voor) evacuatie plaatsgevonden. Bij het opstellen van de begroting is het niet bekend of er evacuatie nodig zijn, vandaar dat hier geen budget voor begroot wordt. Afgelopen jaar heeft de crisis in Soedan voor (evacuatie) uitgaven gezorgd. Voor de crisis in Niger is er extra consulaire bijstand geleverd waardoor meer capaciteit nodig was.

Artikel 04.04

Het budget voor Programma Ondersteuning Buitenland Beleid (POBB) is gestegen. De nieuwe geopolitieke realiteit van de afgelopen jaren vraagt om een extra inzet van dit instrument. Om het POBB beter op de beleidsdoelen en wensen van de regiodirecties aan te laten sluiten is daarnaast in het kader van de strategische inzet op o.a. versterkt engagement vastgesteld dat ophoging van het POBB met circa EUR 2 miljoen wenselijk is. Via deze intensivering blijft het POBB een flexibel instrument ter ondersteuning van de agenda's van de bewindspersonen met politiek relevante projecten, ter versterking van het Nederlandse profiel en ter bevordering van de bilaterale betrekkingen en multilaterale samenwerking.

In het najaar van 2023 hebben twee conferenties (begroot op EUR 4 miljoen) plaatsgevonden. Deze conferenties zijn gemeenschappelijk met BHOS en derhalve 50% ODA. Uiteindelijk bleek bij de realisatie dat er EUR 1 miljoen minder budget nodig was dan eerder was voorzien.

Beleidsthema 5

Duurzame handel en investeringen

Beleidsdoelstelling

Versterken van het internationaal verdienvermogen van Nederland, nu en in de toekomst, verminderen van armoede en maatschappelijke ongelijkheid, bevorderen van duurzame inclusieve groei wereldwijd, waarbij wordt ingespeeld op mondiale transitie. Nederland werkt aan een toekomstbestendig handels- en investeringssysteem, gebaseerd op hoge standaarden, Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO), vergroening van het handelsinstrumentarium, bevordering van de economische weerbaarheid en versterking van de private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden.

Beleidsinzet toegelicht

Investeren in een toekomstbestendig handels- en investeringssysteem

In 2023 werd opvolging gegeven aan de uitkomsten van de 12de Ministeriële Conferentie van de WTO van 2022 (MC12) en werd toegewerkt naar MC13 in februari 2024. Nederland doneerde EUR 1 miljoen aan het nieuwe WTO visserijfonds dat ontwikkelingslanden helpt met de implementatie van het visserijakkoord van MC12. Nederland is tevens co-voorzitter geworden van de donorgroep van dit visserijfonds. Ook werd afgelopen jaar onder Nederlands voorzitterschap van een WTO landbouwcomité een werkprogramma over voedselzekerheid opgesteld. Daarnaast zijn afgelopen jaar binnen de EU en in contacten met derde landen de Nederlandse prioriteiten voor MC13 uitgedragen. Zo heeft Nederland zich – vaak samen met gelijkgezinde landen – hard gemaakt voor een mondiaal gelijk speelveld in de industriële sector met als doel dat tijdens MC13 hierover een WTO werkprogramma wordt gestart.

Het combinatiebeleid handel en OS

Deze nieuwe vorm van publiek-private samenwerking met steun van zowel handels- als OS-instrumenten is veelbelovend zowel voor het vergroten van duurzaam verdienvermogen van Nederland als het verminderen van armoede en maatschappelijke ongelijkheid in ontwikkelingslanden. Gebleken is dat het een extra inspanning vergt van de Nederlandse ambassades in de combinatielanden om Nederlandse bedrijven goed te positioneren. RVO is extra geëquipeerd om hen hierbij te ondersteunen.

Budgettaire gevolgen van beleid

5. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)	Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BHOS						
01.01 Duurzaam handels- en investeringssysteem, incl. MVO	35.089	23.175	-6.518	-3.575	28.571	19.600
01.02 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	86.665	0	40.815	0	127.480	0
01.03 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	517.910	515.630	-34.817	-34.529	483.093	481.101
EZK						
1.55 Goed functionerende economie en markten; opdrachten	167	0	-167	0	0	0
1.95 Goed functionerende economie en markten; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.835	0	-154	0	2.681	0
2.95 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; bijdragen (inter)nationale organisaties	1.426	0	-417	0	1.009	0
Totaal	644.092	538.805	-1.258	-38.104	642.834	500.701

Financiële toelichting:

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Artikel 01.01

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 1.1 valt ca. EUR 6,5 miljoen lager uit ten opzichte van de vastgestelde begroting 2023. Deze verlaging komt door tegenvallende uitgave op het gebied van MVO-programma's waarmee een overheveling naar artikel 1.2 mogelijk is gemaakt. Verder zijn de uitgaven voor beleidsondersteunende onderzoeken en studies lager uitgevallen dan verwacht.

Artikel 01.02

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 1.2 valt EUR 40,8 miljoen hoger uit ten opzichte van de vastgestelde begroting 2023. Deze stijging is o.a. toe te schrijven aan hogere uitgaven voor het Programma Internationaal Ondernemen, Dutch Trade and Investment Fund (DTIF) garanties en de DTIF subsidies (EUR 32 miljoen). Deze storting wordt als uitgave geboekt ten laste van artikel 1.2. Een verhoging van de verwachte ontvangsten DTIF leidt derhalve tot hogere uitgaven. In dit kader wordt de uitgavenraming structureel verhoogd met EUR 3,7 miljoen. Verder is ook de eerste uitgave voor de Wereldtentoonstelling Osaka (EUR 4 miljoen).

Artikel 01.03

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 1.3 valt EUR 34,8 miljoen lager uit ten opzichte van de vastgestelde begroting 2023. Als gevolg van de hogere bezetting bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's. Deze ombuiging is in de Supplettoire begroting Prinsjesdag ingevuld.

Beleidsthema 6

Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat

Beleidsdoelstelling

Het verminderen van de armoede, duurzame ontwikkeling en het nakomen van de klimaatafspraken door: Toegenomen landbouwproductie en voedselzekerheid; Verbeterd waterbeheer, toegang tot veilig drinkwater en sanitatie; Ondersteunen klimaatacties ontwikkelingslanden: groene doorstart, energietransitie; verbeterde toegang tot energie en voorkomen ontbossing; Klimaatdiplomatie: verhogen mondiale ambities en versnellen acties; Verbeteren duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen

Beleidsinzet toegelicht

Klimaat en energie

Nederland speelde een actieve rol bij de oprichting van een fonds gericht op schade en verlies op de COP28 in Dubai. Nederland heeft voor dit fonds een eenmalige, interdepartementale bijdrage van EUR 15 miljoen toegezegd om lage of lage midden-inkomenslanden te ondersteunen bij de negatieve gevolgen van klimaatverandering.

Om een milieuramp door de olieopslagtanker Safer en daaruit resulterende vaarbependingen op de belangrijke Rode Zee transportcorridor te voorkomen, ondersteunde Nederland de VN bij het opzetten van een reddingsoperatie. De berging is succesvol uitgevoerd door het Nederlandse bedrijf Smit Salvage.

Voedselzekerheid

In 2023 werden 2,8 miljoen mensen - vooral vrouwen en kinderen - bereikt met activiteiten ter verbetering van hun voedingssituatie. Dit ligt onder de jaarlijkse streefwaarde van 24 miljoen. In 2022 werden er ruim 23 miljoen mensen bereikt. De daling is toe te schrijven aan de op/doorstartfase van drie grote voedingsprogramma's namelijk UNICEF, GAIN en CARE. In het eerste uitvoerende jaar van deze programma's is verkennend en voorbereidend werk en onderzoek verricht naar de juiste vorm van de uitvoering. De programma's zijn tegen het eind van 2023 goed op gang gekomen. Wel werden volgens planning 12,5 miljoen kleinschalig producerende boer(inn)en ondersteund om hun productiesystemen te verbeteren, inclusief promotie van duurzaam landgebruik op 1,1 miljoen hectare landbouwgrond.

Water

In de verslagperiode kregen 2,5 miljoen mensen toegang tot een verbeterde waterbron en 4 miljoen mensen kregen toegang tot sanitaire voorzieningen. Daarmee zijn betere resultaten bereikt dan voorzien en ligt Nederland op schema om de meerjarige doelen voor drinkwater, sanitatie en hygiëne (WASH) te behalen. Het aantal mensen dat heeft geprofiteerd van geïntegreerd waterbeheer was met 1,7 miljoen mensen lager dan de streefwaarde van 3 miljoen. We zijn daarover in gesprek gegaan met partners. Om klimaatweerbaarheid en duurzaamheid te bevorderen zijn in 2023 diverse nieuwe programma's gestart met een focus op klimaatadaptatie en -bestendigheid zowel in relatie tot WASH als ook verbeterd stroomgebied beheer en veiligere delta's: onderwerpen waarop Nederland internationaal bekend staat om zijn kennis en kunde.

Europese klimaatdoelen

In juli 2021 heeft de Europese Commissie het Fit-for-55%-pakket gepresenteerd, bestaande uit een groot aantal voorstellen om nieuwe en bestaande klimaat- en energieregelgeving in lijn te brengen met de opgehoogde emissiereductiedoelen voor 2030 en 2050. Inmiddels is het hele Fit-for-55 pakket, behalve de energiebelastingsrichtlijn, ter implementatie van het te behalen doel van ten minste 55%

broeikasgasreductie in 2030 afgerond in trilogen en de Europese Commissie heeft het merendeel ook al officieel gepubliceerd. Daarnaast is ook de nationale implementatie van start gegaan en aan de Tweede Kamer gestuurd waaronder het emissiehandelssysteem. Het ministerie van EZK heeft zich hierbij ingespannen voor snelle besluitvorming en behoud van het ambitieniveau, teneinde het 2030-doel van 55% emissiereductie te kunnen halen.

Budgettaire gevolgen van beleid

6. Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BHOS	02.01 Voedselzekerheid	403.554	403.554	-15.142	-15.142	388.412	388.412
	02.02 Water	201.367	201.367	315	315	201.682	201.682
	02.03 Klimaat	308.589	306.994	-1.534	-1.700	307.055	305.294
IenW	11.01 Algemeen waterbeleid (Partners voor Water/Blue deal)	18.697	0	5.093	0	23.790	0
	19.02 Uitvoering Milieubeleid en Internationaal	3.602	0	-103	0	3.499	0
	14.01 Wegen en verkeersveiligheid; Netwerk programma's	0	0	0	0	0	0
	23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie (contributie WMO/ECMWF)	4.090	35	-130	0	3.960	35
	97.01 Algemeen departement (steun Oekraïne)	0	0	1.789	1.789	1.789	1.789
EZK	4.55 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; opdrachten	297	0	7.527	7.508	7.824	7.508
	4.95 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; bijdragen aan (inter)nationale organisaties	1.681	0	-531	0	1.150	0
LNV	21.95 Bijdragen (inter)nationale organisaties (w.o. FAO en UNEP)	11.486	7.544	500	302	11.986	7.846
	22.95 Bijdragen (inter)nationale organisaties	1.774	0	48	0	1.822	0
	23.75 Wageningen Research	3.304	0	373	0	3.677	0
Totaal		958.441	919.494	-1.795	-6.928	956.646	912.566

Financiële toelichting:

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Artikel 02.01

De uitgavenrealisatie op artikelonderdeel 2.1 valt EUR 15,1 miljoen lager uit ten opzichte van de begroting 2023. EUR 14 miljoen hiervan kan worden verklaard door een overheveling voor programma's op het gebied van sociale bescherming in Mozambique (Social Protection Programme) en Ethiopië (Productive Safety Net Programme).

Infrastructuur en Waterstaat

Artikel 11.01

De stijging betreft de uitgaven voor Partners voor Water en Blue Deal die EUR 5 miljoen hoger zijn uitgevallen dan eerder voorzien. Er is meer uitgegeven via uitvoerder RVO voor het subsidieprogramma waarvan het doel is om waterveiligheid en waterzekerheid te stimuleren in een delta, deltastad of stroomgebied in het buitenland. Verder is de subsidie voor het (internationale) subsidieprogramma Blue Deal ook hierin verantwoord, waarin 21 waterschappen samen met de ministeries van Buitenlandse Zaken en IenW als doel hebben om 20 miljoen mensen wereldwijd toegang te geven tot voldoende, schoon en veilig water.

Economische Zaken en Klimaat

Artikel 4.55

De stijging van ca. EUR 7,5 miljoen betreft energiehulp aan Oekraïne. Door middel van steunpakketten gecoördineerd door Buitenlandse Zaken wordt er geld vrijgemaakt voor steun aan Oekraïne. Deze steun betreft in-kind leveringen van noodzakelijke energie-infrastructuurcomponenten zoals generatoren, transformatoren, gaspijpen, -compressoren, hoogspanningskabels en ook voertuigen die bijdragen aan het herstel van de energie infrastructuur. Deze bijdragen voorzien op een directe manier aan de behoeftes van Oekraïne voor het herstel van de energie infrastructuur.

Beleidsthema 7

Sociale vooruitgang (incl. onderwijs)

Beleidsdoelstelling

Menselijke ontplooiing en het bevorderen van sociale gelijkheid en inclusieve ontwikkeling, door:

- het bijdragen aan seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) voor iedereen en een halt toeroepen aan de verspreiding van hiv/aids;
- het versterken van primaire gezondheidssystemen voor betere toegang tot essentiële dienstverlening en weerbaarheid tegen pandemieën;
- het verbeteren van betaalbaarheid en toegankelijkheid van primaire gezondheidszorg;
- het bevorderen van vrouwenrechten en gendergelijkheid;
- versterking van het maatschappelijk middenveld en bevordering en bescherming van de politieke ruimte voor maatschappelijke organisaties;
- versterken van de meest gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen, zodat zij hun stem kunnen laten horen;
- versterken van het onderwijs en daarmee bijdragen aan het vergroten van kansen en perspectieven voor jongeren;
- een toename van het aantal goed opgeleide professionals, versterking van beroeps en hoger onderwijs en het bevorderen van beleidsrelevant onderzoek.

Beleidsinzet toegelicht

Mondiale Gezondheid en Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR)

2023 was het eerste implementatiejaar van de in oktober 2022 gelanceerde Mondiale Gezondheidsstrategie (Kamerstuk 36 180, nr. 25). Met verschillende activiteiten heeft Nederland bijgedragen aan verbeterde pandemieparaatheid in ontwikkelingslanden, wat ook voor Nederlanders de kans op infectieziektes verkleint. Samen met het ministerie van Volksgezondheid (VWS) is de Nederlandse *Global Health Hub* gelanceerd voor meer samenwerking, kennisdeling en aandacht voor het recht op gezondheid wereldwijd. Nederland was gastland voor de internationale conferentie van de WHO over lokale productie van geneesmiddelen. Ook heeft Nederland bijgedragen aan de politieke declaraties van de VN voor tuberculose, *Universal Health Coverage* en HIV en aan de oprichting van het Fonds voor Eerste Reactie bij pandemieën onder de vaccinatie-alliantie Gavi met USD 500 miljoen uit resterende COVAX-middelen. Daarnaast organiseerde Nederland een leerevenement voor de Product Development Partnerschappen (PDP's) voor betere diagnostiek, medicijnen en vaccins. Verder is in 2023 het Global Health Partnerships Programma gestart. Dit programma financiert institutionele samenwerking met andere overheden op de prioriteiten van de Mondiale Gezondheidsstrategie.

Nederland zette zowel via financiering als via diplomatie onverminderd in op het versterken van de mondiale gezondheidsarchitectuur, met als speerpunten de toegang tot basisgezondheidszorg en tot Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR). Zo is Nederland, als tweede donor, eind 2023 verkozen tot Rapporteur in het bureau van de raad van UNAIDS en kan daardoor het beleid voor de wereldwijde hiv-aids aanpak beïnvloeden. Het vierde PDP ging van start voor meer, effectievere en betaalbare medicijnen, met een investering van ruim EUR 17 miljoen. Op 1 maart 2023 startte het Fonds Bestrijding Seksuele Uitbuiting van Kinderen met maximaal EUR 15 miljoen over 3 jaar. Hiermee is in 2023 voldaan aan het amendement Ceder/Kuik (35 925 XVII-14). Nederland was samen met Ivoorkust en Duitsland co-host van de replenishment campagne van de Global Financing Facility for Every Woman (GFF) en verdrievoudigde zijn bijdrage tot 2025 naar EUR 90 miljoen.

Onderwijs en Jongeren

Het ontwikkelde en uitgevoerde beleid (2023) en de bijbehorende resultaten ten behoeve van de aanpak van grondoorzaken van armoede en het creëren van perspectief voor jongeren waren conform de verwachtingen zoals opgenomen in de begroting. Verdere opvolging werd gegeven aan de ontwikkeling van het nieuwe Beroeps- en Hoger Onderwijs (BHO) programma, waarvoor een gefaseerde start in medio 2024 is voorzien. De ontwikkeling van het nieuwe programma neemt substantieel meer tijd in beslag dan voorzien: per land wordt in overleg met lokale actoren maatwerk geleverd om zo het perspectief van jongeren op de arbeidsmarkt en in de samenleving te verbeteren, en daarmee economische groei in het betreffende land te stimuleren.

Budgettaire gevolgen van beleid

7. Sociale vooruitgang (incl. onderwijs)

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
OCW	06.70 Hoger beroepsonderwijs	2.873	2.873	0	0	2.873	2.873
	07.70/76 Wetenschappelijk onderwijs	54.837	49.570	3.296	3.014	58.133	52.584
	08.71 Internationaal onderwijs; Subsidies	342	0	-157	0	185	0
	16.70 Onderzoek en wetenschappen	454	454	0	0	454	454
VWS	09.10 Algemeen; Internationale samenwerking	3.868	0	1.606	1.606	5.474	1.606
BHOS	03.01 Mondiale gezondheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten	530.578	528.967	-15.343	-20.575	515.235	508.392
	03.02 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	51.667	51.667	263	263	51.930	51.930
	03.03 Maatschappelijk middenveld	197.242	197.242	9.171	9.171	206.413	206.413
	03.04 Onderwijs	69.550	69.550	-12.453	-12.453	57.097	57.097
	Totaal	911.411	900.323	-13.617	-18.974	897.794	881.349

Financiële toelichting:

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Artikel 03.01

De uitgaven op beleidsartikel 3.1 zijn lager uitgevallen ten opzichte van de vastgestelde begroting. Als gevolg van de hogere bezetting bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's. Deze ombuiging is in de Suppletoire begroting Prinsjesdag ingevuld. Dit heeft ervoor gezorgd dat het budget op artikelonderdeel 3.1 naar beneden is bijgesteld.

Artikel 03.03

De uitgaven op artikelonderdeel 3.3 zijn hoger uitgevallen dan eerder voorzien. Dit is vanwege de liquiditeitsbehoefte van de partnerschappen onder het Power of Voices beleidskader. De minister voor BHOS heeft dit in de decemberbrief¹ toegelicht.

Artikel 03.04

De uitgaven op beleidsartikel 3.4 zijn lager uitgevallen ten opzichte van de vastgestelde begroting. Als gevolg van de hogere bezetting bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's. Deze ombuiging is in de Suppletoire begroting Prinsjesdag ingevuld. Dit heeft ervoor gezorgd dat het budget op artikelonderdeel 3.4 naar beneden is bijgesteld.

¹ [Decemberbrief BHOS-begroting 2023 \(overheid.nl\)](#)

Beleidsthema 8

Versterkte kaders voor ontwikkeling

Beleidsdoelstelling

Multilaterale samenwerking en inclusieve groei door versterkte multilaterale betrokkenheid en overige inzet; de inzet van cultuur en sport in ontwikkelingslanden om een sociale en kansrijke samenleving te stimuleren en het bevorderen van maatschappelijke betrokkenheid in Nederland. Tevens zetten we in op het bevorderen van migratiesamenwerking, het verbeteren van de perspectieven van vluchtelingen en gastgemeenschappen (met focus op bescherming, onderwijs en werk) en het verlenen van noodhulp ter leniging van humanitaire nood wereldwijd via internationale en nationale partners.

Beleidsinzet toegelicht

Nationale SDG-implementatie

Het jaar 2023 was het eerste uitvoeringsjaar van het Beleidskader Mondiaal Multilateralisme. Dit beleidskader structureert de multilaterale inzet in drie hoofdoelen: het beschermen van de fundamentele beginselen van het multilaterale stelsel, het versterken van de positie van het Koninkrijk, en het hervormen van het stelsel om de effectiviteit en inclusiviteit te vergoten. In september vond de belangrijke SDG-top plaats tegen de achtergrond van sterk achterblijvende SDG-doelstellingen. Het resultaat leidde tot een herbevestiging van de SDG's en de noodzaak voor extra inzet om deze doelen in 2030 toch nog zo veel mogelijk te benaderen. Ter bevordering van de Nederlandse inbreng is het Nederlandse SDG-netwerk van bedrijven, maatschappelijke instellingen en onderdelen van de Rijksoverheid actief gemobiliseerd, onder meer met het «halverwege de SDG's event» met 200 deelnemende partners.

Opvang en bescherming in de regio

Nederland heeft onverminderd geïnvesteerd in opvang in de regio met als hoofddoel vluchtelingen duurzaam perspectief te bieden ten behoeve van het beperken van migratie naar Europa, het voorkomen van destabilisatie in opvanglanden en een menswaardig bestaan te bieden.

Het reguliere jaarlijkse budget voor opvang in de regio is verhoogd (tot een bedrag van EUR 298 miljoen euro in 2027). Hiermee worden succesvolle programma's opgeschaald in de Hoorn van Afrika (Egypte, Ethiopië, Kenia, Oeganda, Soedan) en de Syrië regio (Irak, Jordanië, Libanon) via lokale organisaties en het Prospects partnerschap (ILO, UNHCR, UNICEF, IFC en Wereldbank). Ook kunnen programma's worden uitgebreid met water en sanitair als basisvoorzieningen en in andere landen (Moldavië, de Afghanistan regio en recentelijk Armenië). In december nam Nederland succesvol deel aan het vierjaarlijkse Global Refugee Forum. De resultaten van het Prospects partnerschap (2019-2023) werden gepresenteerd en de nieuwe Prospects programmering (2024-2027) aangekondigd. Ook onderstreepte Nederland het belang van geestelijke gezondheidszorg en psychosociale steun (MHPSS)

Budgettaire gevolgen van beleid

8. Versterkte kaders voor ontwikkeling

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)	Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BHOS						
05.01 Multilaterale samenwerking	214.972	214.972	126.344	126.344	341.316	341.316
05.02 Overig armoedebeleid	98.100	94.447	-16.269	-15.019	81.831	79.428
05.04 Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	72.917	72.917	-72.917	-72.917	0	0
Financiën						
04.50.01 Multilaterale ontwikkelingsbanken en fondsen	0	0	51.980	51.980	51.980	51.980
04.50.07 IBRD (onderdeel Wereldbank)	22.022	22.022	6.316	6.316	28.338	28.338
04.50.08 IFC (onderdeel Wereldbank)	19.679	19.679	18.654	18.654	38.333	38.333
04.50.09 IDA (onderdeel Wereldbank)	266.480	266.480	0	0	266.480	266.480
04.52.01 Technische assistentie	1.881	0	-132	0	1.749	0
JenV						
37.02.20 COA (Asieltoerekening)	590.320	590.320	569.327	569.327	1.159.647	1.159.647
OCW						
01.70/76 Primair onderwijs (Asieltoerekening)	28.213	28.213	1.610	1.610	29.823	29.823
03.70 Voortgezet onderwijs (Asieltoerekening)	9.087	9.087	519	519	9.606	9.606
Totaal	1.323.671	1.318.137	685.432	686.814	2.009.103	2.004.951

Financiële toelichting

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Artikel 05.01

De toename van de uitgaven op artikelonderdeel 5.1 heeft enerzijds te maken met ombuigingen op dit artikelonderdeel vanwege de ombuigingen op de BHOS-begroting. . Als gevolg van de hogere bezetting bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's. Deze ombuiging is in de Supplettoire begroting Prinsjesdag ingevuld. Anderzijds heeft het kabinet in totaal EUR 167 miljoen toegevoegd uit algemene middelen voor multilaterale steun aan Oekraïne via Internationale Financiële Instellingen (IFI's).

Artikel 05.02

De afname in de uitgaven op artikelonderdeel 5.2 heeft voornamelijk te maken met een overheveling van artikelonderdeel 5.2 ter hoogte van EUR 20 miljoen in het kader van de reservering voor het thema Sociale Bescherming. Daarnaast wordt de reservering voor besteding van verdragsmiddelen Suriname in het juiste kasritme geplaatst waardoor de reservering in 2023 afneemt.

Artikel 05.04

De overprogrammering in artikelonderdeel 5.4 - ook wel het verdeelartikel of bufferartikel genoemd - bestaat uit twee onderdelen: onderschrijving op ODA-budgetten elders op de (Rijks)begroting en een compensatie binnen de budgettaire systematiek van de HGIS over de jaren 2024-2026. Dit is ook aangegeven in de Kamerbrief update humanitaire hulp Palestijnse Gebieden (kamerstuk 36180, nr. 77).

Financiën

Artikel 04.50.01, 04.50.07 en 04.50.08

De uitgave op Multilaterale ontwikkelingsbanken en fondsen betreft een bijdrage aan het EU For Ukraine-initiatief van de Europese Investeringsbank (EIB). Verder zijn er kapitaalbijdrages geweest voor IBRD en IDA.

Daarnaast is de betaling aan International Finance Corporation (IFC) van circa EUR 19 miljoen de eerste keer niet gelukt doordat de middelen op een tussenrekening zijn blijven hangen. Hierdoor is de

betaling voor een tweede keer gestart. De teruggave van het bedrag is net over de jaargrens gegaan. Dit wordt in de eerste suppletoire begroting 2024 weer opgevoerd. Ook de verplichting is bijgesteld vanwege de wisselkoers.

Justitie en Veiligheid

Artikel 37.02.20

De asieltoerekening aan ODA is hoger dan werd verwacht bij de begroting 2023. Door de hogere instroom en bezetting bij het COA in 2023 is de toerekening aan ODA ook opgelopen. Dit heeft geleid tot een herschikking binnen het ODA-budget waarbij er omgebogen is op het ODA-budget op de BHOS-begroting en op de begroting van Buitenlandse Zaken.

Beleidsthema 9

Overige uitgaven

Onder overige uitgaven zijn de uitgaven gegroepeerd die niet onder één van de beleidsinhoudelijke hoofdstukken kunnen worden ondergebracht. Dit betreft vooral de apparaatsuitgaven voor het ministerie van Buitenlandse Zaken waarbij het merendeel van de uitgaven bestemd is voor het postennet en de uitgaven voor attachés, die vanuit de verschillende vakdepartementen worden uitgezonden naar de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland om met hun specifieke kennis mede invulling te geven aan het buitenlandbeleid.

Beleidsinzet toegelicht

Postennet

Het internationale karakter van Nederland vereist een breed vertegenwoordigde en wereldwijde paraatheid van diplomaten die onze belangen vertegenwoordigen. Het ministerie van Buitenlandse Zaken bemenst, samen met andere uitzendende overheidsinstanties, het netwerk van diplomatieke vertegenwoordigingen. Bij de start van het kabinet Rutte IV is ingezet op uitbreiding van het postennet op de belangrijke thema's uit het coalitieakkoord. Zo werkt het ministerie aan veiligheid en stabiliteit, migratie, bevordering van werkgelegenheid in Nederland, het verlenen van consulaire diensten aan Nederlanders in het buitenland en het dichterbij brengen van een duurzame en rechtvaardige wereld.

Door de complexer wordende internationale verhoudingen werken zij met steeds meer partners aan onderwerpen die direct raken aan de Nederlandse beleidsterreinen. Door de internationale crises in het Midden-Oosten, de Sahel en Oost-Europa werd er meer dan gemiddeld een beroep gedaan op de capaciteit van de ambassades in de getroffen landen. In Soedan is de ambassade tijdelijk gesloten na evacuatie van alle Nederlanders. Daarnaast is het consulaat-generaal in Chongqing gesloten vanwege structurele terugloop van werkzaamheden. De vrijgekomen capaciteit wordt elders ingezet ter versterking van het netwerk binnen China.

Budgettaire gevolgen van beleid

9. Overige uitgaven

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving (x EUR 1 000)		Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
		Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA
BZ	05.01 Geheim	0	0	0	0	0	0
	06.01 Nog onverdeeld (HGIS)	60.465	0	-60.465	0	0	0
	07.01 Apparaatsuitgaven	921.949	314.908	91.800	17.196	1.013.749	332.104
JenV	91.01 Eigen personeel (detachering ICC)	0	0	500	0	500	0
	91.01 Eigen personeel/Attachés	2.095	0	427	0	2.522	0
BZK	02.01 Nationale veiligheid	541	0	35	0	576	0
	11.01 Apparaat (attachés)	216	0	14	0	230	0
OCW	95.01 Eigen personeel/attachés	3.305	0	-766	0	2.539	0
Financiën	01.03.01 Belastingdienst; eigen personeel (attachés)	1.192	0	78	0	1.270	0
	01.04.01 Belastingdienst; ICT materieel (attachés)	384	0	25	0	409	0
	08.01.01 Algemeen/apparaat (attachés)	1.208	0	78	0	1.286	0
Defensie	08.02 Apparaatsuitgaven; Attachés	23.139	0	257	0	23.396	0
IenW	98.01 Apparaatsuitgaven (attachés personeel en materiële uitgaven)	2.972	0	272	0	3.244	0
EZK	2.65 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; baten- en lastendiensten (attachés innovatie)	9.808	0	-2.331	0	7.477	0
	2.65 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; baten- en lastendiensten (attachés NFIA)	13.176	0	0	0	13.176	0
	40 Apparaat (attachés)	0	0	0	0	0	0
LNV	21.65 Bijdragen aan baten-lastendiensten (attachés)	0	0	0	0	0	0
	24.65 Bijdrage aan agentschappen	19.232	0	2.569	0	21.801	0
	50 Apparaat (attachés)	2.237	0	4.486	0	6.723	0
SZW	96.20.01 Apparaatsuitgaven (attachés)	809	0	26	0	835	0
VWS	10.30.21 Apparaatsuitgaven; personele uitgaven (attachés)	1.720	0	513	0	2.233	0
	10.30.22 Apparaatsuitgaven; Materiele uitgaven	1.000	0	-223	0	777	0
	Totaal	1.065.448	314.908	37.295	17.196	1.102.743	332.104

Financiële toelichting:

Buitenlandse Zaken

Artikel 06.01

Het budget voor het artikel – Nog onverdeeld – heeft betrekking op de HGIS onverdeeld en hierop heeft geen realisatie plaatsgevonden. De mutatie betreft het saldo van meerdere bijstellingen op grond van een aanpassing van BNI- en BBP-ramingen door het CPB, verwerking van de HGIS-eindejaarsmarge 2022, verwerking van de loon- en prijsbijstellingen binnen de HGIS en overboekingen naar diverse begrotingen zoals binnen de HGIS is overeengekomen. De beschikbare middelen zijn binnen de HGIS herschikt. Binnen de HGIS is budget vrijgemaakt voor een aantal uitvoeringsknelpunten zoals de gestegen contributies van o.a. de NAVO, het ICC, het WTO en ICAO en de Nederlandse bijdrage aan de wereldtentoonstelling in Osaska. Verder wordt een deel van het budget opgevraagd in 2024 via de eindejaarsmarge.

Artikel 07.01

De apparaatsuitgaven zijn hoger uitgevallen dan eerder voorzien. De stijging is deels veroorzaakt door de hogere personele uitgaven en deels door de gestegen materiele uitgaven. De personele uitgaven zijn gestegen door o.a. externe inhuur en het overige personeel. De stijging van het overige personeel van EUR 0 naar EUR 100 miljoen kan worden verklaard door het feit dat de overige personeelskosten niet worden begroot en alleen achteraf vastgesteld worden op basis van de daadwerkelijk gemaakte kosten, conform gebruikelijke werkwijze. Verder zijn de personele uitgaven voor zowel het personeel in Nederland als op de posten gestegen.

De stijging in de materiële uitgaven is toe te schrijven aan o.a. hogere bijdragen aan SSC-ICT voor tarief- en volumestijgingen.

Bijlage 1a. De HGIS-uitgaven 2023 per begroting en artikel (bedragen x EUR 1 000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
V Buitenlandse Zaken						
01 Versterkte internationale rechtsorde						
01.01 Goed functionerende internationale instellingen	49.305	16.889	28.085	4.165	77.390	21.054
01.02 Bescherming en bevordering van mensenrechten	67.402	37.555	741	-718	68.143	36.837
01.03 Gastlandbeleid internationale organisaties	14.138		-4.895	0	9.243	
02 Veiligheid en stabiliteit						
02.01 Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	15.455		77.371	0	92.826	
02.02 Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme	15.400		516	0	15.916	
02.03 Wapenbeheersing	11.022	3.252	3.895	-36	14.917	3.216
02.04 Bevorderen van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	211.797	70.167	-30.564	5.132	181.233	75.299
02.05 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	29.822	11.929	3.165	1.266	32.987	13.195
03 Effectieve Europese samenwerking						
03.01 Afdrachten aan de Europese Unie (HGIS-toerekening)	938.733	863.000	0	0	938.733	863.000
03.02 Europees Ontwikkelingsfonds	100.313	100.313	-2.219	-2.219	98.094	98.094
03.03 Een hechtere Europese waardengemeenschap	11.000	4.400	23.377	22.420	34.377	26.820
03.04 Versterkte Nederlandse positie in de Unie	4.788		329	0	5.117	0
03.05 Europese vredesfaciliteit	32.403		-32.403	0	0	0
04 Consulaire dienstverlening en uitdragen van Nederlandse waarden						
04.01 Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	9.223		6.890	0	16.113	
04.02 Samen met (keten)partners het personenverkeer reguleren	18.170		4.140	0	22.310	
04.03 Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur	7.475		831	0	8.306	
04.04 Uidragen Nederlandse waarden en belangen	20.110	136	5.999	721	26.109	857
05.00 Geheim						
05.01 Geheim	0					
06.00 Nog onverdeeld						
06.01 Nog onverdeeld (HGIS)	60.465		-60.465		0	
07.00 Algemeen						
07.01 Apparaatsuitgaven	921.949	314.908	91.800	17.196	1.013.749	332.104
Totaal	2.538.970	1.422.549	116.593	47.927	2.655.563	1.470.476

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
VI Justitie en Veiligheid						
31 Politie						
31.03.21 Kwaliteit, Arbeidsvoorwaarden en ICT politie; internationale samenwerking	8.600	8.600	255	255	8.855	8.855
33 Veiligheid en criminaliteitsbestrijding						
33.03.01 Opsporing en vervolging; NFI	821		28	0	849	
33.03.03 Overige Bijdrage medeoverheden	200	200	-89	-89	111	111
36 Contraterrorisme en nationaal veiligheidsbeleid						
36.02 Nationale veiligheid en terrorismebestrijding	423		-9	0	414	
37 Migratie						
37.02.20 COA (Asieltoerekening)	590.320	590.320	569.327	569.327	1.159.647	1.159.647
91 Apparaatsuitgaven kerndepartement						
91.01 Europol en Eurojust	23.237		-10.873	0	12.364	
91.01 WIPO	386		-134	0	252	
91.01 Eigen personeel (detachering ICC)	0		500	0	500	
91.01 Eigen personeel/Attachés	2.095		427	0	2.522	
Totaal	626.082	599.120	559.432	569.493	1.185.514	1.168.613
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties						
02.01 Nationale veiligheid	541		35	0	576	
11.01 Apparaat (attachés)	216		14	0	230	
Totaal	757	0	49	0	806	0
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap						
01 Primair onderwijs						
01.70/76 Primair onderwijs (Asieltoerekening)	28.213	28.213	1.610	1.610	29.823	29.823
03 Voortgezet onderwijs						
03.70 Voortgezet onderwijs (Asieltoerekening)	9.087	9.087	519	519	9.606	9.606
06 Hoger Beroepsonderwijs						
06.70 Hoger beroepsonderwijs	2.873	2.873	0	0	2.873	2.873
07 Wetenschappelijk Onderwijs						
07.70/76 Wetenschappelijk onderwijs	54.837	49.570	3.296	3.014	58.133	52.584
08 Internationaal onderwijsbeleid						
08.71 Internationaal onderwijs; Subsidies	342		-157	0	185	
08.77 Internationaal onderwijs; Cultuur	480		0	0	480	
14.71 Cultuur; subsidies	5.523		3.397	0	8.920	
16 Onderzoek en wetenschappen						
16.70 Onderzoek en wetenschappen	454	454	0	0	454	454
95.01 Eigen personeel/attachés	3.305		-766	0	2.539	
Totaal	105.114	90.197	7.899	5.143	113.013	95.340

Begroting/beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
IXB Financiën						
01 Belastingen						
01.03.01 Belastingdienst; eigen personeel (attachés)	1.192		78	0	1.270	
01.04.01 Belastingdienst; ICT materieel (attachés)	384		25	0	409	
04 Internationale financiële betrekkingen						
04.50.01 Multilaterale ontwikkelingsbanken en fondsen	0	0	51.980	51.980	51.980	51.980
04.50.07 IBRD (onderdeel Wereldbank)	22.022	22.022	6.316	6.316	28.338	28.338
04.50.08 IFC (onderdeel Wereldbank)	19.679	19.679	18.654	18.654	38.333	38.333
04.50.09 IDA (onderdeel Wereldbank)	266.480	266.480	0	0	266.480	266.480
04.52.01 Technische assistentie	1.881		-132	0	1.749	
08.01.01 Algemeen/apparaat (attachés)	1.208		78	0	1.286	
Totaal	312.846	308.181	76.999	76.950	389.845	385.131
X Defensie						
01 Opdracht inzet						
01.01 Inzet (Budget Internationale Veiligheid)	202.751		934.212	0	1.136.963	
08 Defensie Ondersteuningscommando						
08.02 Apparaatsuitgaven; Attachés	23.139		257	0	23.396	
09 Algemeen						
09 Algemeen; Civielrechtelijke regeling Srebrenica 2020	300		9.430	0	9.730	
11 Geheime uitgaven	5.000		-647	0	4.353	
Totaal	231.190	0	943.252	0	1.174.442	0
XII Infrastructuur en Waterstaat						
11.01 Algemeen waterbeleid (Partners voor Water/Blue deal)	18.697		5.093	0	23.790	
17.01 Luchtvaart (ICAO)	1.311		-77	0	1.234	
18.01 Scheepvaart en havens (CCR)	1.081		-49	0	1.032	
19.02 Uitvoering Milieubeleid en Internationaal	3.602		-103	0	3.499	
23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie (contributie WMO/ECMWF)	4.090	35	-130	0	3.960	35
97.01 Algemeen departement (steun Oekraïne)			1.789	1.789	1.789	1.789
98.01 Apparaatsuitgaven (attachés personeel en materieel)	2.972		272	0	3.244	
Totaal	31.753	35	6.795	1.789	38.548	1.824

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving	Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
XIII Economische Zaken en Klimaat						
1 Goed functionerende economie en markten						
1.55 Goed functionerende economie en markten; opdrachten	167		-167	0	0	
1.95 Goed functionerende economie en markten; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.835		-154	0	2.681	
2 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen						
2.65 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; baten- en lastendiensten (attachés innovatie)	9.808		-2.331	0	7.477	
2.65 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; baten- en lastendiensten (attachés NFIA)	13.176		0	0	13.176	
2.95 Bedrijvenbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; bijdragen (inter)nationale organisaties	1.426		-417	0	1.009	
4 Een doelmatige en duurzame energievoorziening						
4.55 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; opdrachten	297		7.527	7.508	7.824	7.508
4.95 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; bijdragen aan (inter)nationale organisaties	1.681		-531	0	1.150	
40 Apparaat (attachés)						
Totaal	29.390	0	3.927	7.508	33.317	7.508
XIV Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit						
21 Land- en tuinbouw						
21.65 Bijdragen aan baten-lastendiensten (attachés)						
21.95 Bijdragen (inter)nationale organisaties (w.o. FAO en UNEP)	11.486	7.544	500	302	11.986	7.846
22 Natuur en biodiversiteit en gebiedsgericht werken						
22.95 Bijdragen (inter)nationale organisaties	1.774		48	0	1.822	
24 Uitvoering en toezicht						
24.65 Bijdrage aan agentschappen	19.232		2.569	0	21.801	
23 Kennis en Innovatie						
23.75 Wageningen Research	3.304		373		3.677	
50 Apparaat (attachés)	2.237		4.486	0	6.723	
Totaal	38.033	7.544	7.976	302	46.009	7.846
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid						
02.00 Bijstand, Participatiewet en Toeslagenwet; contributie CASS	9		9	0	18	
96.20.01 Apparaatsuitgaven (attachés)	809		26	0	835	
Totaal	818	0	35	0	853	0
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport						
09.10 Algemeen; Internationale samenwerking						
09.10 Algemeen; Internationale samenwerking	3.868		1.606	1.606	5.474	1.606
10 Apparaat						
10.30.21 Apparaatsuitgaven; personele uitgaven (attachés)	1.720		513	0	2.233	
10.30.22 Apparaatsuitgaven; Materiele uitgaven	1.000		-223		777	
Totaal	6.588	0	1.896	1.606	8.484	1.606

Begroting/beleidsreun/artikel/omschrijving	Begroting 2023		Mutatie		Realisatie 2023	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking						
01 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen						
01.01 Duurzaam handels- en investeringsstroom, incl. MVO	35.089	23.175	-6.518	-3.575	28.571	19.600
01.02 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	86.665	0	40.815	0	127.480	0
01.03 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	517.910	515.630	-34.817	-34.529	483.093	481.101
02 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat						
02.01 Voedselzekerheid	403.554	403.554	-15.142	-15.142	388.412	388.412
02.02 Water	201.367	201.367	315	315	201.682	201.682
02.03 Klimaat	308.589	306.994	-1.534	-1.700	307.055	305.294
03 Sociale vooruitgang (incl. onderwijs)						
03.01 Mondiale gezondheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten	530.578	528.967	-15.343	-20.575	515.235	508.392
03.02 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	51.667	51.667	263	263	51.930	51.930
03.03 Maatschappelijk middenveld	197.242	197.242	9.171	9.171	206.413	206.413
03.04 Onderwijs	69.550	69.550	-12.453	-12.453	57.097	57.097
04 Vrede, veiligheid, en duurzame ontwikkeling						
04.01 Humanitaire hulp	554.017	553.000	83.841	84.441	637.858	637.441
04.02 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	304.000	304.000	-37.088	-37.088	266.912	266.912
04.03 Veiligheid en rechtstaatontwikkeling	215.695	215.695	-6.857	-6.857	208.838	208.838
05 Multilaterale samenwerking en overige inzet						
05.01 Multilaterale samenwerking	214.972	214.972	126.344	126.344	341.316	341.316
05.02 Overig armoedebeleid	98.100	94.447	-16.269	-15.019	81.831	79.428
05.04 Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	72.917	72.917	-72.917	-72.917	0	0
Totaal	3.861.912	3.753.177	41.811	679	3.903.723	3.753.856
TOTAAL GENERAAL	7.783.453	6.180.803	1.766.664	711.397	9.550.117	6.892.200

Bijlage 1b. HGIS-ontvangsten 2023 per begroting en artikel (bedragen x EUR 1 000)

Begroting/beleidsreijn/artikel/omschrijving	Begroting 2023	Mutatie	Realisatie 2023
V Buitenlandse Zaken			
2 Veiligheid en stabiliteit			
40 Restituties contributies	1.000	4.572	5.572
3 Europese samenwerking			
30 Restitutie Raad van Europa	250	108	358
4 Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen			
10 Consulaire dienstverlening aan Nederlanders	9.200	2.636	11.836
20 Consulaire dienstverlening aan vreemdelingen	37.500	28.279	65.779
40 Doorberekening Defensie diversen	74	-74	0
41 Verkeersnotificaties	200	154	354
6 Geheim	0	0	0
7 Apparaat			
10 Diverse ontvangsten	49.471	-2.935	46.536
Totaal	97.695	32.740	130.435
IXB Financiën			
04 Internationale financiële betrekkingen			
50.03 Ontvangsten IFI's	1.998	139	2.137
Totaal	1.998	139	2.137
X Defensie			
01 Opdracht inzet			
01.01.01 Crisisbeheersingsoperaties/BIV (inclusief contributies)	1.407	74.086	75.493
Totaal	1.407	74.086	75.493
XIII Economische Zaken en Klimaat			
04 Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering			
09 Diverse ontvangsten	0	8	8
Totaal	0	8	8
XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking			
1 Duurzame handel en investeringen			
10 Ontvangsten internationaal ondernemen	3.264	30.334	33.598
30 Ontvangsten DGGF	3.000	22.555	25.555
5 Multilaterale samenwerking en overige inzet			
20 Ontvangsten en restituties met betrekking tot leningen	24.134	-5.386	18.748
21 Ontvangsten OS	21.176	8.277	29.453
22 Koersverschillen OS		25.739	25.739
23 Diverse ontvangsten non-ODA	1.730	586	2.316
Totaal	53.304	82.105	135.409
TOTAAL ONTVANGSTEN	154.404	189.070	343.482

Bijlage 2. Non-ODA uitgaven 2023 per beleidsthema (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidsreïen/ artikel/ omschrijving		Begroting 2023	Mutatie	Realisatie 2023	Begroting/ artikel
1. Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging van mensenrechten en gastlandbeleid					
BZ	01.01 Goed functionerende internationale instellingen	32.416	23.920	56.336	V-01.01
	01.02 Bescherming en bevordering van mensenrechten	29.847	1.459	31.306	V-01.02
	01.03 Gastlandbeleid internationale organisaties	14.138	-4.895	9.243	V-01.03
JenV	33.03.01 Opsporing en vervolging; NFI	821	28	849	VI-03.10
	33.03.03 Overige Bijdrage medeoverheden	0	0	0	VI-03.10
	91.01 Europol en Eurojust	23.237	-10.873	12.364	VI-01.07
	91.01 WIPO	386	-134	252	VI-01.09
IenW	17.01 Luchtvaart (ICAO)	1.311	-77	1.234	XII-17.01
	18.01 Scheepvaart en havens (CCR)	1.081	-49	1.032	XII18.01
SZW	02.00 Bijstand, Participatiewet en Toeslagenwet; contributie CASS	9	9	18	XV-02.00
VWS	02.11 Curatieve zorg; Beschikbaarheid en productveiligheid	0	0	0	XVI-02.11
	04.40 Zorgbreed beleid; Inrichten uitvoeringsactiviteiten	0	0	0	XVI-04.40
	Totaal	103.246	9.388	112.634	
2. Vrede, veiligheid en stabiliteit					
BZ	02.01 Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	15.455	77.371	92.826	V-02.01
	02.02 Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme	15.400	516	15.916	V-02.02
	02.03 Wapenbeheersing	7.770	3.931	11.701	V-02.03
	02.04 Bevorderen van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	141.630	-35.696	105.934	V-02.04
	02.05 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	17.893	1.899	19.792	V-02.05
BHOS	04.01 Humanitaire hulp	1.017	-600	417	XVII-04.01
JenV	36.02 Nationale veiligheid en terrorismebestrijding	423	-9	414	VI-03.21
Defensie	01.01 Inzet (Budget Internationale Veiligheid)	202.751	934.212	1.136.963	X-01.01
	09 Algemeen; Civielrechtelijke regeling Srebrenica 2020	300	9.430	9.730	X-09.01
	11 Geheime uitgaven	5.000	-647	4.353	X-02.33
	Totaal	407.639	990.407	1.398.046	
3. Effectieve Europese samenwerking					
BZ	03.01 Afdrachten aan de Europese Unie (HGIS-toerekening)	75.733	0	75.733	
	03.02 Europees Ontwikkelingsfonds	0	0	0	
	03.03 Een hechtere Europese waardengemeenschap	6.600	957	7.557	V-03.03
	03.04 Versterkte Nederlandse positie in de Unie	4.788	329	5.117	V-03.04
	03.05 Europese vredesfaciliteit	32.403	-32.403	0	
	Totaal	119.524	-31.117	88.407	
4. Consulaire belangenbehartiging en internationaal uitdragen van NLse waarden en belangen					
BZ	04.01 Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	9.223	6.890	16.113	V-04.01
	04.02 Samen met (keten)partners het personenverkeer reguleren	18.170	4.140	22.310	V-04.02
	04.03 Grottere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur	7.475	831	8.306	V-04.03
	04.04 Uidragen Nederlandse waarden en belangen	19.974	5.278	25.252	V-04.04
OCW	08.77 Internationaal onderwijs; Cultuur	480	0	480	VIII-08.77
	14.71 Cultuur; subsidies	5.523	3.397	8.920	VIII-14.71
	Totaal	60.845	20.536	81.381	

Begroting/beleidsrelin/artikel/omschrijving		Begroting 2023	Mutatie	Realisatie 2023	Begroting/arti kel
5. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen					
BHOS	01.01 Duurzaam handels- en investeringsstelsel, incl. MVO	11.914	-2.943	8.971	XVII-01.01
	01.02 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	86.665	40.815	127.480	XVII-01.02
	01.03 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	2.280	-288	1.992	XVII-01.03
EZK	1.55 Goed functionerende economie en markten; opdrachten	167	-167	0	XIII-1.55
	1.95 Goed functionerende economie en markten; bijdragen (inter)nationale organisaties	2.835	-154	2.681	XIII-1.95
	2.95 Bedrijfsbeleid: Innovatief en duurzaam ondernemen; bijdragen (inter)nationale organisaties	1.426	-417	1.009	XIII-2.95
	Totaal	105.287	36.846	142.133	
6. Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat					
BHOS	02.03 Klimaat	1.595	166	1.761	XVII-02.03
IenW	11.01 Algemeen waterbeleid (Partners voor Water/Blue deal)	18.697	5.093	23.790	XII-11.01
	14.01 Wegen en verkeersveiligheid; Netwerk programma's	0	0	0	XII-14.01
	19.02 Uitvoering Milieubeleid en Internationaal	3.602	-103	3.499	XII-19.02
	23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie (contributie WMO/ECMWF)	4.055	-130	3.925	XII-23.01
	97.01 Algemeen departement (steun Oekraïne)	0	0	0	XII-97.01
EZK	4.55 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; opdrachten	297	19	316	XIII-4.55
	4.95 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; bijdragen aan (inter)nationale organisaties	1.681	-531	1.150	XIII-4.95
LNV	21.95 Bijdragen (inter)nationale organisaties (w.o. FAO en UNEP)	3.942	198	4.140	XIV-21.95
	22.95 Bijdragen (inter)nationale organisaties	1.774	48	1.822	XIV-22.95
	23.75 Wageningen Research	3.304	373	3.677	XIV-23.75
	Totaal	38.947	5.133	44.080	
7. Sociale vooruitgang (incl. onderwijs)					
OCW	07.70/76 Wetenschappelijk onderwijs	5.267	282	5.549	VIII-07.70/76
	08.71 Internationaal onderwijs; Subsidies	342	-157	185	VIII-08.71
VWS	09.10 Algemeen; Internationale samenwerking	3.868	0	3.868	XVI-09.10.07
BHOS	03.01 Mondiale gezondheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten	1.611	5.232	6.843	XVII-03.01
	Totaal	11.088	5.357	16.445	
8. Versterkte kaders voor ontwikkeling					
BHOS	05.02 Overig armoedebeleid	3.653	-1.250	2.403	XVII-05.02
Financiën	04.50.01 Multilaterale ontwikkelingsbanken en fondsen	0	0	0	IX-50.02
	04.52.01 Technische assistentie	1.881	-132	1.749	IX-52.01
	Totaal	5.534	-1.382	4.152	
Overige uitgaven					
Div.	Overige uitgaven	750.540	20.099	770.639	Diverse
	Totaal	750.540	20.099	770.639	
TOTAAL GENERAAL NON-ODA		1.602.650	1.055.267	2.657.917	

Bijlage 3. De ODA-uitgaven 2023 naar beleidsthema (bedragen x EUR 1 000)

		Begroting 2023	Mutatie	Realisatie 2023	Begroting/arti kel
1. Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging van mensenrechten en gastlandbeleid					
BZ	01.01 Goed functionerende internationale instellingen	16.889	4.165	21.054	V-01.01
	01.02 Bescherming en bevordering van mensenrechten	37.555	-718	36.837	V-01.02
JenV	33.03.03 Overige Bijdrage medeoverheden	200	-89	111	VI-03.03
	Totaal	54.644	3.358	58.002	
2. Vrede, veiligheid en stabiliteit					
BZ	02.01 Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	0	0	0	V-02.01
	02.03 Wapenbeheersing	3.252	-36	3.216	V-02.03
	02.04 Bevorderen van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	70.167	5.132	75.299	V-02.04
	02.05 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	11.929	1.266	13.195	V-02.05
Def	01.01 Inzet (Budget Internationale Veiligheid)	0	0	0	X-01.01
BHOS	04.01 Humanitaire hulp	553.000	84.441	637.441	XVII-04.01
	04.02 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	304.000	-37.088	266.912	XVII-04.02
	04.03 Veiligheid en rechtstaatontwikkeling	215.695	-6.857	208.838	XVII-04.03
	04.04 Noodhulpfonds	0	0	0	XVII-04.04
JenV	31.03.21 Kwaliteit, Arbeidsvoorwaarden en ICT politie; internationale samenwerking	8.600	255	8.855	VI-03.21
	Totaal	1.166.643	47.113	1.213.756	
3. Effectieve Europese samenwerking					
BZ	03.01 Afdrachten aan de Europese Unie (HGIS-toerekening)	863.000	0	863.000	V-03.01
	03.02 Europees Ontwikkelingsfonds	100.313	-2.219	98.094	V-03.02
	03.03 Een hechtere Europese waarden gemeenschap	4.400	22.420	26.820	V-03.03
	Totaal	967.713	20.201	987.914	
4. Consulaire belangenbehartiging en internationaal uitdragen van NLse waarden en belangen					
BZ	04.04 Uidragen Nederlandse waarden en belangen	136	721	857	V-04.04
	Totaal	136	721	857	
5. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen					
BHOS	01.01 Duurzaam handels- en investeringsstelsel, incl. MVO	23.175	-3.575	19.600	XVII-01.01
	01.02 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	0	0	0	XVII-01.02
	01.03 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	515.630	-34.529	481.101	XVII-01.03
	Totaal	538.805	-38.104	500.701	
6. Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat					
BHOS	02.01 Voedselzekerheid	403.554	-15.142	388.412	XVII-02.01
	02.02 Water	201.367	315	201.682	XVII-02.02
	02.03 Klimaat	306.994	-1.700	305.294	XVII-02.03
IenW	23.01 Meteorologie, seismologie en aardobservatie (contributie WMO/ECMWF)	35	0	35	XII-23.01
	97.01 Algemeen departement (steun Oekraïne)	0	1.789	1.789	XII-97.01
EZK	4.55 Een doelmatige en duurzame energievoorziening; opdrachten	0	7.508	7.508	XIII-04.55
LNV	21.95 Bijdragen (inter)nationale organisaties (w.o. FAO en UNEP)	7.544	302	7.846	XIV-11.95
	Totaal	919.494	-6.928	912.566	

		Begroting 2023	Mutatie	Realisatie 2023	Begroting/arti kel
7. Sociale vooruitgang (incl. onderwijs)					
OCW	06.70 Hoger beroepsonderwijs	2.873	0	2.873	VIII-06.70
	07.70/76 Wetenschappelijk onderwijs	49.570	3.014	52.584	VIII-07.70/76
	16.70 Onderzoek en wetenschappen	454	0	454	VIII-16.70
VWS	09.10 Algemeen; Internationale samenwerking	0	1.606	1.606	XVI-09.10
BHOS	03.01 Mondiale gezondheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten	528.967	-20.575	508.392	XVII-03.01
	03.02 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	51.667	263	51.930	XVII-03.02
	03.03 Maatschappelijk middenveld	197.242	9.171	206.413	XVII-03.03
	03.04 Onderwijs	69.550	-12.453	57.097	XVII-03.04
	Totaal	900.323	-18.974	881.349	
8. Versterkte kaders voor ontwikkeling					
JenV	37.02 COA (Asieltoerekening)	590.320	569.327	1.159.647	VI-37.02
OCW	01.70/76 Primair onderwijs (Asieltoerekening)	28.213	1.610	29.823	VIII-01.70/76
	03.70 Voortgezet onderwijs (Asieltoerekening)	9.087	519	9.606	VIII-03.70
Financiën	04.50.01 Multilaterale ontwikkelingsbanken en fondsen	0	51.980	51.980	
	04.50.07 IBRD (onderdeel Wereldbank)	22.022	6.316	28.338	IX-50.01
	04.50.08 IFC (onderdeel Wereldbank)	19.679	18.654	38.333	IX-50.01
	04.50.09 IDA (onderdeel Wereldbank)	266.480	0	266.480	IX-50.01
BHOS	05.01 Multilaterale samenwerking	214.972	126.344	341.316	XVII-05.01
	05.02 Overig armoedebeleid	94.447	-15.019	79.428	XVII-05.02
	05.04 Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	72.917	-72.917	0	XVII-05.04
	Totaal	1.318.137	686.814	2.004.951	
Algemeen					
Div.	Overige uitgaven	314.908	17.196	332.104	diversen
	Totaal	314.908	17.196	332.104	
TOTAAL GENERAAL ODA		6.180.803	711.397	6.892.200	

Bijlage 4. De ODA-uitgaven binnen de BHOS-begroting per regio in 2023

Zoals aangegeven in de BHOS-nota van 2018 *Investeren in Perspectief*, verschuift het geografische zwaartepunt van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid naar de focusregio's West-Afrika/Sahel, Hoorn van Afrika, en Midden-Oosten en Noord-Afrika (MENA). De BHOS-nota van 2022 *Doen waar Nederland goed in is* heeft daar geen verandering in gebracht. Deze HGIS-bijlage geeft een overzicht van de uitgaven per regio, uitgesplitst naar de beleidsthema's van de BHOS-begroting.

De tabel hieronder toont bij elke regio eerst de landen waar sprake is van een naar de ambassade gedelegeerd landenbudget (en soms ook een gedelegeerd regionaal budget). Vervolgens worden voor de hele regio per thema de centrale bestedingen aangegeven. Naast uitgaven in de focusregio's, zijn ook de gedelegeerde middelen en de centrale bestedingen opgenomen voor 'Overig Afrika', 'Overig Azië' en 'Overige landen'. Aangevuld met de categorie 'Wereldwijd/niet gespecificeerd', omvat de tabel het totaal van de ODA-uitgaven binnen de BHOS-begroting.

De in de tabel opgenomen inzet van centrale middelen in de regio's moet gezien worden als een indicatie. Deze beperking heeft te maken met de aard van de bestedingen. Centrale thematische programma's zijn doorgaans niet op één land of regio gericht (in tegenstelling tot de gedelegeerde middelen) en hebben meestal een meerjarig karakter. Veel programma's werken met een landenlijst waarbij vooraf niet vaststaat in welke landen van de lijst deze middelen zullen worden benut.² Om in deze situatie toch een realistische inschatting te maken, is voor elke lopende activiteit van meer dan EUR 1 miljoen³ de verwachte geografische verdeling nagegaan. Deze verdeling over landen en regio's van de huidige portefeuille van activiteiten is vervolgens toegepast op de betreffende centrale thematische uitgaven voor 2023.

Een belangrijk deel van de centrale middelen wordt ingezet voor programma's en organisaties waarbij de geografische focus vanwege de aard van het werk niet is vastgesteld. Deze thematische inzet is in de tabel opgenomen onder de categorie Wereldwijd/niet gespecificeerd. Binnen deze categorie vormt humanitaire hulp de grootste post; besteding hiervan is flexibel en gebeurt waar dit in de loop van het jaar het hardst nodig blijkt te zijn. Andere voorbeelden van bestedingen in deze categorie zijn de bijdragen aan het vaccinatiefonds GAVI, het *Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis and Malaria*, de multilaterale klimaatfondsen en bijdragen aan multilaterale organisaties.

---

² Zo omvat de landenlijst voor private sector ontwikkeling een 70-tal landen en staat het Voice fonds (voor het versterken van de positie van gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen) open voor tien landen.

³ Voor activiteiten met budget kleiner dan EUR 1 miljoen is uitgegaan van een evenredige verdeling over de landen waarvoor de activiteit open staat.

HGIS regio Focusregio Sahel	HGIS indeling	Thema	Gedelegeerd budget	Toegerekend naar land vanuit centrale budgetten		
					Totaal	
Focusregio Sahel	Burkina Faso	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	5.865	1.088	6.953	
		2.1 Voedselzekerheid	6.434	9.658	16.092	
		2.2 Water	2.062	3.396	5.458	
		2.3 Klimaat		1.075	1.075	
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	4.962	1.912	6.874	
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		40	40	
		3.3 Maatschappelijk middenveld		5.078	5.078	
		3.4 Onderwijs		145	145	
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		518	518	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	7.749	450	8.199	
	Totaal	27.072	23.360	50.432		
	Mali	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem			1.456	1.456
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	3.486	887	4.373	
		2.1 Voedselzekerheid	3.147	6.812	9.959	
		2.2 Water	1.430	4.182	5.612	
		2.3 Klimaat		1.653	1.653	
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	20.025	319	20.343	
		3.3 Maatschappelijk middenveld		6.066	6.066	
		3.4 Onderwijs		66	66	
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		1.785	1.785	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	15.400	615	16.015	
	Totaal	43.488	23.841	67.329		
	Niger	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	2.505	1.706	4.211	
		2.1 Voedselzekerheid	2.564	10.985	13.549	
		2.2 Water	2.293	5.801	8.094	
		2.3 Klimaat		4.161	4.161	
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	6.097	1.085	7.182	
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		35	35	
		3.3 Maatschappelijk middenveld		2.788	2.788	
		3.4 Onderwijs		435	435	
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		3.291	3.291	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	3.991	104	4.095	
	Totaal	17.449	30.390	47.839		
	Regionaal Sahel	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.025		2.025	
		Totaal	2.025		2.025	
	Tsjaad	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		620	620	

Focusregio Hoorn van Afrika		2.1 Voedselzekerheid		871	871	
		2.2 Water		30	30	
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		315	315	
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		1.151	1.151	
		Totaal		2.988	2.988	
	Overige inzet	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem		380	380	
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	2.200	6.769	8.969	
		2.1 Voedselzekerheid	4.809	6.005	10.813	
		2.2 Water		3.660	3.660	
		2.3 Klimaat		458	458	
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		5.309	5.309	
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		682	682	
		3.3 Maatschappelijk middenveld		5.739	5.739	
		3.4 Onderwijs		2.911	2.911	
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		6.890	6.890	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	1.425	1.004	2.429	
		Totaal	8.434	39.807	48.240	
	Totaal focusregio			98.468	120.385	218.853
	Ethiopië	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	4.854	7.869	12.723	
		2.1 Voedselzekerheid	74.603	10.477	85.080	
		2.2 Water	10.464	4.040	14.504	
		2.3 Klimaat		2.407	2.407	
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	35.284	6.384	41.668	
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	1.283	651	1.934	
		3.3 Maatschappelijk middenveld		7.770	7.770	
		3.4 Onderwijs		2.528	2.528	
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		9.516	9.516	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.509	271	2.781	
		Totaal	128.997	51.914	180.910	
	Kenia	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem		428	428	
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	743	6.817	7.560	
		2.1 Voedselzekerheid	5.009	6.161	11.169	
		2.2 Water	1.313	2.566	3.879	
		2.3 Klimaat		3.267	3.267	
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		10.219	10.219	
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		3.890	3.890	
		3.3 Maatschappelijk middenveld		11.501	11.501	
		3.4 Onderwijs		2.692	2.692	
		4.2 Opvang en bescherming in de regio	712	15.085	15.796	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	259	100	359	

	Totaal	8.035	62.725	70.759
Oeganda	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem		1.456	1.456
	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	938	4.745	5.684
	2.1 Voedselzekerheid	18.841	4.697	23.539
	2.2 Water		3.829	3.829
	2.3 Klimaat		6.199	6.199
	3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	8.160	9.652	17.812
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		1.204	1.204
	3.3 Maatschappelijk middenveld		9.606	9.606
	3.4 Onderwijs		2.247	2.247
	4.2 Opvang en bescherming in de regio	2.211	18.765	20.976
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	10.124	753	10.876
	Totaal	40.274	63.152	103.427
	Regionaal Hoorn van Afrika	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	1.235	
Totaal		1.235		1.235
Soedan	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	410	700	1.109
	2.1 Voedselzekerheid	1.630	6.113	7.743
	2.2 Water		515	515
	2.3 Klimaat		845	845
	3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		446	446
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		950	950
	3.3 Maatschappelijk middenveld		4.978	4.978
	3.4 Onderwijs		410	410
	4.2 Opvang en bescherming in de regio		11.705	11.705
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling		569	569
Totaal	2.040	27.230	29.269	
Somalië	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	1.858	995	2.853
	2.1 Voedselzekerheid		2.121	2.121
	2.2 Water		2.672	2.672
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		232	232
	3.3 Maatschappelijk middenveld		714	714
	3.4 Onderwijs		211	211
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	12.888	760	13.648
	Totaal	14.746	7.706	22.452
Zuid-Soedan	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	1.849	361	2.210
	2.1 Voedselzekerheid	6.386	4.005	10.392
	2.2 Water	7.200	630	7.830
	2.3 Klimaat		780	780
	3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		248	248
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	168	2.284	2.452

Focusregio's Midden-Oosten & Noord-Afrika		3.3 Maatschappelijk middenveld	5.718	5.718	
		3.4 Onderwijs	168	168	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	11.807	1.826	13.633
		Totaal	27.410	16.021	43.431
	Totaal focusregio		222.737	228.747	451.484
	Egypte	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem		0	0
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	315	2.128	2.443
		2.1 Voedselzekerheid	5.443	299	5.743
		2.2 Water	5.464	603	6.067
		2.3 Klimaat		839	839
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	1.543	2.650	4.193
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	325	1.076	1.401
		3.3 Maatschappelijk middenveld		452	452
		3.4 Onderwijs		813	813
		4.2 Opvang en bescherming in de regio	1.500	18.492	19.992
		Totaal	14.590	27.353	41.943
	Irak	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		19	19
		2.2 Water		712	712
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		1.137	1.137
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		1.343	1.343
		3.3 Maatschappelijk middenveld		2.674	2.674
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		18.890	18.890
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling		1.547	1.547
		Totaal		26.324	26.324
	Jemen	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		49	49
		2.1 Voedselzekerheid		84	84
		2.2 Water	12.457	86	12.543
		2.3 Klimaat		4.750	4.750
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	15.405	290	15.695
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	324	60	385	
	3.3 Maatschappelijk middenveld		1.104	1.104	
	3.4 Onderwijs		414	414	
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	8.808	1.859	10.667	
	Totaal	36.994	8.698	45.692	
Jordanië	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem		1.171	1.171	
	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	4.450	3.097	7.547	
	2.1 Voedselzekerheid	2.000	1.726	3.726	
	2.2 Water	2.689	710	3.399	
	2.3 Klimaat	40	839	879	
	3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		2.386	2.386	

		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	1.291	1.291
		3.3 Maatschappelijk middenveld	999	999
		3.4 Onderwijs	434	434
		4.2 Opvang en bescherming in de regio	2.000	26.507
		Totaal	11.179	39.161
	Libanon	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	5.164	636
		2.1 Voedselzekerheid		42
		2.2 Water		191
		2.3 Klimaat		830
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		1.943
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		2.507
		3.3 Maatschappelijk middenveld		2.513
		3.4 Onderwijs		207
		4.2 Opvang en bescherming in de regio	295	38.660
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling		154
		Totaal	5.458	47.683
	Palestijnse Gebieden	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	4.964	2.028
		2.1 Voedselzekerheid		540
		2.2 Water	6.500	485
		2.3 Klimaat		830
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		1.343
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		3.126
		3.3 Maatschappelijk middenveld		1.885
		3.4 Onderwijs		965
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	8.000	187
		Totaal	19.464	11.390
	Tunesië	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	7.981	673
		2.2 Water		382
		2.3 Klimaat		835
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		3.063
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		693
		3.3 Maatschappelijk middenveld		1.688
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		5.217
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	10.377	905
		Totaal	18.358	13.456
	Overige inzet	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		1.340
		2.1 Voedselzekerheid		15
		2.2 Water		497
		2.3 Klimaat	40	843
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		3.697
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		388
		3.3 Maatschappelijk middenveld		880

Overig Afrika		4.2 Opvang en bescherming in de regio	11.339	11.339	
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	991	991	
		Totaal	40	19.990	20.030
	Totaal focusregio		106.083	194.053	300.136
	Benin	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	612	955	1.568
		2.1 Voedselzekerheid	16.708	2.949	19.657
		2.2 Water	2.123	791	2.914
		2.3 Klimaat		459	459
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	17.505	2.029	19.534
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		170	170
		3.3 Maatschappelijk middenveld		2.273	2.273
		3.4 Onderwijs		160	160
		Totaal	36.948	9.787	46.735
		Burundi	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	1.113	494
	2.1 Voedselzekerheid		17.307	4.872	22.179
	2.2 Water			1	1
	2.3 Klimaat			70	70
	3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		6.775	3.337	10.111
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid			1.044	1.044
	3.3 Maatschappelijk middenveld			2.580	2.580
	3.4 Onderwijs			1.094	1.094
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling		4.818	45	4.863
	Totaal		30.012	13.537	43.549
	Mozambique	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		2.536	2.536
		2.1 Voedselzekerheid	15.033	6.582	21.615
		2.2 Water	12.917	4.166	17.083
		2.3 Klimaat		526	526
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	9	2.564	2.573
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		94	94
		3.3 Maatschappelijk middenveld		5.013	5.013
3.4 Onderwijs			242	242	
4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling			158	158	
Totaal		27.959	21.880	49.840	
Regionaal Afrika	3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	15.317		15.317	
	Totaal	15.317		15.317	
Regionaal Grote Meren	2.1 Voedselzekerheid	3.520		3.520	
	2.2 Water	2.014		2.014	
	2.3 Klimaat	1.104		1.104	
	3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	6.879		6.879	
	4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	14.193		14.193	
Totaal	27.710		27.710		

Overig Azië	Overige inzet	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem		4.544	4.544
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	999	31.851	32.850
		2.1 Voedselzekerheid	837	14.363	15.200
		2.2 Water	808	14.277	15.084
		2.3 Klimaat		54.382	54.382
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		24.952	24.952
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	967	4.358	5.325
		3.3 Maatschappelijk middenveld		26.461	26.461
		3.4 Onderwijs		10.601	10.601
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		1.393	1.393
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	475	150	625
		5.1 Multilaterale samenwerking		70.686	70.686
		Totaal	4.085	258.018	262.103
		Totaal focusregio		142.031	303.222
	Afghanistan	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		502	502
		2.1 Voedselzekerheid		81	81
		3.3 Maatschappelijk middenveld		1.556	1.556
		3.4 Onderwijs		399	399
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		1.107	1.107
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	2.515	119	2.634
		Totaal	2.515	3.764	6.279
		Bangladesh	1.3 Private sector en arbeidsmarkt	3.514	1.890
	2.1 Voedselzekerheid		0	735	735
	2.2 Water		14.541	2.922	17.463
	2.3 Klimaat			750	750
	3.1 Mondiale gezondheid en SRGR			3.421	3.421
	3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		2.391	277	2.668
	3.3 Maatschappelijk middenveld			4.550	4.550
	3.4 Onderwijs			2.705	2.705
	Totaal		20.446	17.251	37.697
	Overige inzet		1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem		2.342
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	0	23.939	23.939
		2.1 Voedselzekerheid		2.295	2.295
2.2 Water			7.252	7.252	
2.3 Klimaat		1.028	5.478	6.507	
3.1 Mondiale gezondheid en SRGR			9.031	9.031	
3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid			7.624	7.624	
3.3 Maatschappelijk middenveld			24.883	24.883	
3.4 Onderwijs		444	7.725	8.169	
4.2 Opvang en bescherming in de regio		3.719	25.384	29.102	
4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling		541	1.028	1.569	
5.1 Multilaterale samenwerking		4.935	4.935		

Overige landen	Totaal	5.732	121.917	127.649	
	Totaal focusregio	28.693	142.932	171.625	
	Overige inzet	1.3 Private sector en arbeidsmarkt		21.251	21.251
		2.1 Voedselzekerheid		736	736
		2.2 Water		4.919	4.919
		2.3 Klimaat		4.295	4.295
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR		28.626	28.626
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid		2.364	2.364
		3.3 Maatschappelijk middenveld	657	10.631	11.288
		3.4 Onderwijs		2.923	2.923
		4.2 Opvang en bescherming in de regio		9.533	9.533
		4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling		135	135
		5.1 Multilaterale samenwerking		167.000	167.000
		5.2 Overig armoedebeleid	4.134		4.134
Totaal		4.792	252.413	257.204	
Totaal focusregio	4.792	252.413	257.204		
Niet gespecificeerd Wereldwijd	Humanitaire hulp, noodhulp en overig armoedebeleid	4.1 Humanitaire Hulp	637.441	637.441	
		5.2 Overig armoedebeleid	75.294	75.294	
	Totaal	712.735	712.735		
	Overige inzet	1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem	7.822	7.822	
		1.3 Private sector en arbeidsmarkt	301.336	301.336	
		2.1 Voedselzekerheid	100.915	100.915	
		2.2 Water	48.096	48.096	
		2.3 Klimaat	206.512	206.512	
		3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	244.071	244.071	
		3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	10.088	10.088	
3.3 Maatschappelijk middenveld		55.653	55.653		
3.4 Onderwijs		16.157	16.157		
4.2 Opvang en bescherming in de regio		31.249	31.249		
4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	75.966	75.966			
5.1 Multilaterale samenwerking	98.695	98.695			
Totaal	1.196.559	1.196.559			
Totaal focusregio		1.909.294	1.909.294		
Totaal generaal		602.804	3.151.046	3.753.850	

Bijlage 5. ODA-prestatie 2023 (bedragen in miljoenen EUR)

ODA-prestatie in 2023	
ODA-uitgaven (1)	6.892,2
Af: Ontvangsten op eerdere ODA-uitgaven (2)	84,4
Netto ODA (1-2)	6.807,8
<i>BNI 2023</i>	1.025.610
ODA-prestatie 2023	0,66%

Toelichting:

De ODA-prestatie 2023 is 0,66% van het bni. Daarmee is Nederland procentueel de 7^e donör volgens de voorlopige OESO-DAC cijfers.⁴ Dit is 0,01% hoger dan in de HGIS-nota 2024 (gepubliceerd in september 2023) was verwacht. Dit komt doordat vanwege het amendement Grinwis c.s. er in de Prinsjesdag suppletore begroting van BHOS EUR 70 miljoen aan ODA middelen van 2028 naar 2023 is geschoven om de ombuigingen op de BHOS-begroting als gevolg van de hogere kosten voor eerstejaarsasielopvang te dempen.

Ad 1. Dit betreft de ODA uitgaven zoals in bijlage 2 opgenomen.

Ad 2. De ontvangsten op projecten die eerder al tot ODA uitgaven hebben geleid worden in mindering gebracht op de ODA prestatie. Dit om te voorkomen dat deze middelen dubbel tellen.

---

⁴ [Official development assistance 2023 \(ODA\) - OECD](#)

Bijlage 6: Internationale klimaatfinanciering voor ontwikkelingslanden 2023

Internationale context

Internationale klimaatfinanciering richt zich op het helpen van ontwikkelingslanden met de transitie naar koolstofarme, klimaatweerbare ontwikkelingspaden. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen vergroting van de weerbaarheid van mensen en gemeenschappen tegen de gevolgen van klimaatverandering (klimaatadaptatie) en het tegengaan van klimaatverandering en voorkomen van emissies (klimaatmitigatie).

De grondslag voor de Nederlandse bijdrage aan klimaatfinanciering komt voort uit de in 2009 overeengekomen internationale verplichting van ontwikkelde landen om jaarlijks collectief USD 100 miljard uit publieke en private bronnen te mobiliseren voor klimaatactie in ontwikkelingslanden. Op de VN klimaatconferentie in Parijs in 2015 is afgesproken dat deze verplichting loopt tot en met 2025 en dat tijdens COP29 in 2024 moet worden besloten over een hogere nieuwe lange termijn klimaatfinancieringsdoelstelling na die tijd, de zogenaamde *New Collective Quantified Goal*. Tijdens COP28 in Dubai, VAE, in december 2023 was klimaatfinanciering een belangrijk onderwerp. Zo was er onder andere aandacht voor de voortgang ten aanzien van de USD 100 miljard doelstelling. In 2021 bedroeg de gerapporteerde klimaatfinanciering USD 89,6 miljard (de rapportage door de OESO loopt altijd twee jaar achter) en de verwachting is dat de rapportage over 2022 zal concluderen dat de collectieve doelstelling in 2022 is gehaald. Ook was er tijdens COP28 veel aandacht voor adaptatiefinanciering en de steeds groter wordende adaptatiefinancieringskloof. Zonder dat hier een directe nieuwe financiële verplichting aan is gekoppeld, bevat de bij consensus aangenomen slotverklaring een concrete oproep dit mee te nemen in de onderhandelingen over de genoemde hogere nieuwe lange termijn klimaatfinancieringsdoelstelling na 2025.

De Nederlandse klimaatfinanciering

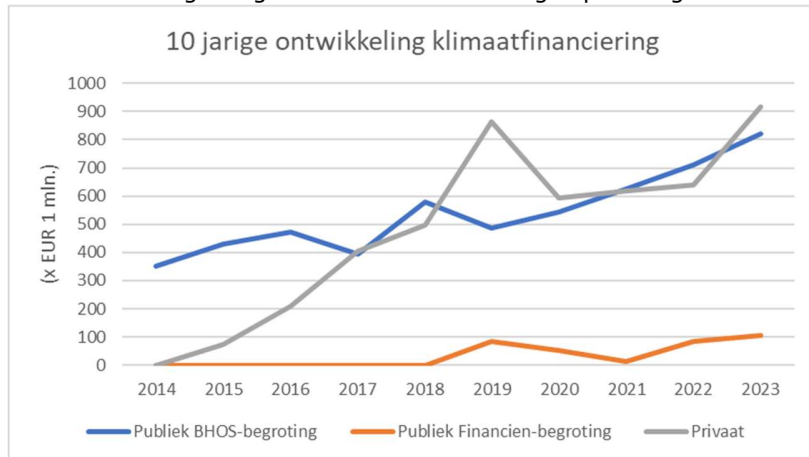
Op basis van deze afspraken heeft het kabinet sinds 2010 gewerkt aan een stijging van de Nederlandse klimaatfinanciering. De Nederlandse klimaatfinanciering bestaat uit drie elementen. Sinds 2014 zijn we begonnen met het rapporteren van klimaatrelevante middelen op de begroting van BHOS. Een jaar later kwam daar de met publieke middelen gemobiliseerde private klimaatfinanciering bij. Sinds 2019 worden ook de klimaatrelevante bijdragen aan fondsen bij de Wereldbank ten laste van de begroting van Financiën opgenomen in de rapportage. Om het beslag op publieke middelen te beperken is het streven de helft van de Nederlandse klimaatfinanciering te genereren door de mobilisatie van private klimaatfinanciering. Het aandeel private klimaatfinanciering ligt hiermee boven het Europese gemiddelde. Daar staat dan weer tegenover dat die landen bij hun publieke klimaatfinanciering ook leningen rapporteren terwijl de Nederlandse publieke klimaatfinanciering nagenoeg geheel uit giften bestaat.

In 2023 bedroeg de Nederlandse klimaatfinanciering in totaal EUR 1,842 miljard⁵. Dit is een flinke stijging ten opzichte van een jaar eerder (circa EUR 400 miljoen). Belangrijkste oorzaak hiervan is een stijging van de gemobiliseerde private klimaatfinanciering met EUR 278 miljoen, een groei van +44% in 1 jaar. Ter vergelijking: de publieke klimaatfinanciering vanuit de BHOS-begroting en Financiën-begroting stegen respectievelijk met EUR 109 miljoen (+15%) en EUR 21 miljoen (+25%). Op de lange termijn laat de publieke klimaatfinanciering op de BHOS-begroting de meest consistente stijging zien. De gemobiliseerde private klimaatfinanciering schommelt het meeste omdat deze mede

---

⁵ De bedragen in deze bijlage zijn conform de begrotingssystematiek gebaseerd op de uitgaven in het boekjaar 2023. Dat is inclusief een dubbele betaling aan IFC lastens de Financiën-begroting die net na de jaargrens is geretourneerd. Hierdoor zijn de genoemde bedragen EUR 6 miljoen hoger dan wat Nederland in werkelijkheid heeft bijgedragen.

afhankelijk is van de marktomstandigheden. De fluctuaties in klimaatrelevante bijdragen aan fondsen bij de Wereldbank lastens de begroting van Financiën in de afgelopen hingen samen met het kasritme.

Nederland wil met zijn bijdrage aan de overeengekomen internationale verplichting om collectief USD 100 miljard te mobiliseren tevens concrete ontwikkelingsresultaten bereiken in ontwikkelingslanden, die ook ten goede komen van de armste en meest kwetsbare landen. De Internationale Klimaat Strategie beschrijft de doorvertaling van deze ambitie in het brede BHOS-beleid. Het kabinet betreft Nederlandse bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties bij de uitvoering en vormgeving van de internationale klimaatfinanciering. In het kader van het feministisch buitenlandbeleid zet het kabinet verder in op het versterken van gendergelijkheid in klimaatacties.

Publieke klimaatfinanciering in 2023

In 2023 besteedde Nederland vanuit de BHOS-begroting EUR 821 miljoen en vanuit de Financiën-begroting EUR 104 miljoen aan publieke middelen voor klimaatactie ten behoeve van ontwikkelingslanden.

De Nederlandse publieke klimaatfinanciering bestaat uit een kleine 400 activiteiten die bijdragen aan de reductie van broeikasgassen (klimaatmitigatie) en/of vergroting van de weerbaarheid tegen klimaatverandering (klimaatadaptatie). Van de totale publieke klimaatfinanciering kwam EUR 565 miljoen (61%) ten goede aan klimaatadaptatie en EUR 342 miljoen (37%) ten goede aan klimaatmitigatie. Van EUR 17 miljoen (2%) is niet gespecificeerd of dit ten goede kwam aan mitigatie of adaptatie.

EUR 427 miljoen van de totale publieke klimaatfinanciering (46%) werd gerealiseerd in activiteiten die klimaat als hoofddoelstelling hebben. De rest betreft toerekening van uitgaven aan activiteiten die klimaat als nevendoeelstelling hebben.

De gerealiseerde publieke klimaatfinanciering in 2023 is EUR 130 miljoen hoger dan het jaar ervoor waarvan EUR 109 miljoen in de BHOS-begroting en EUR 21 miljoen op de Financiën-begroting. Die verhoging zit vooral in de in de BHOS-nota ingezette verdere vergroening en klimaatrelevantie van activiteiten en bijdragen onder artikel 1 (duurzame economische ontwikkeling) artikel 2.1 (voedselzekerheid), artikel 3 (sociale vooruitgang) en artikel 4 (vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling).

Voor artikel 1 (duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen) is het gerealiseerde bedrag van EUR 99 miljoen euro klimaatfinanciering hoger dan de in 2022 gerealiseerde EUR 82 miljoen. Het kabinet is na aanneming van de Motie Van der Lee (kamerstuk 35830-XVII-6) een proces

gestart voor de verdere vergroening van beleidsartikel 1. Resultaten zijn onder meer hoger door de succesvolle sturing op klimaatimpact. Zo is in nieuwe partnerschappen met Solidaridad en TradeMark Afrika nadrukkelijk aandacht voor de ecologische verduurzaming van waardeketens in onder andere cacao, textiel en palmolie en het vergroenen van handel door efficiëntere en duurzamere logistiek en transport.

De publieke klimaatuitgaven werden verder vooral gerealiseerd onder begrotingsartikel 2 voor duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat. Binnen het thema voedselzekerheid (art. 2.1) steunt Nederland activiteiten als het SNV Pro-ARIDES Programma en regionale programma's van IFAD en van de Wereldbank die de productiviteit in de landbouw verhogen in een context van klimaatverandering en die boeren weerbaarder maken tegen klimaatverandering. Waar mogelijk wordt dit gecombineerd met de introductie van methodes en technieken die minder broeikasgassen uitstoten of waarmee meer broeikasgassen worden opgevangen. Bij de waterprogramma's (art. 2.2) is de inzet de waterproductiviteit in de landbouw te verhogen, het schaarsere water beter te beheren, de bevolking in delta's beter te beschermen tegen overstromingen en de toegang tot water en sanitaire voorzieningen te verbeteren op een wijze die bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering. Met de middelen voor duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen en klimaat (art. 2.3) richt Nederland zich op vergroting van toegang tot hernieuwbare energie, duurzaam beheer van bossen, mobilisering van private financiering voor klimaatrelevante investeringen en opbouw van kennis over de relatie tussen klimaat en ontwikkeling. Ook worden uit dit begrotingsartikel het *Dutch Fund for Climate and Development* (DFCD) en bijdragen aan internationale klimaatfondsen zoals het *Green Climate Fund* (GCF), *Least Developed Countries Fund* (LDCF), de *Global Environment Facility* (GEF) en de *Climate Investment Funds* (CIFs) gefinancierd.

Onder artikel 3 zetten Strategische Partnerschappen met het maatschappelijk middenveld zoals de *African Activists for Climate Justice* (AACJ), de *Green Livelihood Alliance* (GLA) en de *Global Alliance for Green and Gender Action* (GAGGA) zich in om de bevolking in ontwikkelingslanden minder kwetsbaar voor klimaatverandering te maken, dan wel om klimaatverandering tegen te gaan of te voorkomen. Voor wat betreft artikel 4 zijn sommige wederopbouwprojecten en projecten voor opvang van vluchtelingen in de regio klimaatrelevant. Zo is er meer aandacht voor adaptatie in humanitaire hulp; door te werken met "*forecasting*" is de humanitaire hulp sneller ter plaatse na een (klimaatgerelateerde) natuurramp.

Tot slot leveren onder artikel 5 multilaterale ontwikkelingsbanken en een aantal VN-organisaties en fondsen mede met Nederlandse ondersteuning een belangrijke bijdrage aan klimaatactie. Nederland heeft binnen deze Banken sterk ingezet op verdere vergroening van hun portefeuille en het in lijn brengen met de doelstellingen van het akkoord van Parijs. De bijdrage aan multilaterale ontwikkelingsbanken, zoals Wereldbank/International Development Association (IDA), staat op de begroting van het Ministerie van Financiën. Mede dankzij druk van Nederland heeft de Wereldbankgroep haar klimaatdoel verhoogd tot 35% over de periode 2021-2025, waarvan minimaal de helft voor klimaatadaptatie.

Publieke klimaatfinanciering 2023 (x EUR mln.)				
Begroting	Begrotingsartikel	Realisatie 2022 ⁶	Realisatie 2023	Klimaatrelevantie artikel in 2023 (percentage) ⁷
BHOS	1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	82	99	16
	2. Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat			
	2.1 Voedselzekerheid	139	184	47
	2.2 Water	81	89	44
	2.3 Klimaat ⁸	263	266	87
	3. Sociale vooruitgang	73	78	9
	4. Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	46	68	6
	5. Multilaterale samenwerking en overige inzet	28	37	9
Sub Totaal BHOS		712	821	21
FIN	IDA	70	83	
	IBRD	7	9	
	IFC	6	12	
Totaal FIN		83	104	
Totaal HGIS		795	925	

⁶ Bijlage 6 van [HGIS-jaarverslag 2022](#), kamerstuk 36201-3

⁷ De klimaatfinanciering op een (sub-)beleidsartikel ten opzichte van de totale uitgaven op het betreffende (sub-)beleidsartikel.

⁸ Dit begrotingsartikel omvat tevens duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen.

Voor gedetailleerde informatie over publieke klimaatfinanciering wordt verwezen naar het [publieke klimaatdashboard](#). Daarin wordt informatie gegeven over de klimaatfinanciering per thema, per regio en per land en voor elk project of het een activiteit betreft met klimaat als hoofd- of als neven doelstelling, en de verdeling tussen financiering voor mitigatie, adaptatie en 'niet gespecificeerd'.

Gemobiliseerde private klimaatfinanciering in 2023

Nederland mobiliseerde met publieke middelen in 2023 EUR 917 miljoen aan private investeringen in klimaatprojecten. Deze investeringen werden gerealiseerd met verschillende publieke instrumenten: bilaterale programma's⁹, multi-donor fondsen, multilaterale fondsen en via de bijdragen aan de multilaterale ontwikkelingsbanken en FMO.

De in 2023 gerealiseerde mobilisatie van private klimaatinvesteringen ligt hiermee EUR 278 miljoen boven de in 2022 gerealiseerde mobilisatie van EUR 639 miljoen. Er is de afgelopen jaren ingezet op een verdere verhoging van de mobilisatie van klimaatfinanciering en -investeringen door de private sector. Hierbij wordt door Nederland samengewerkt met het bedrijfsleven, ngo's, kennisinstellingen, FMO, multilaterale klimaatfondsen en multilaterale ontwikkelingsbanken. Omdat het totaal aan gemobiliseerde private investeringen, in vergelijking met de publieke financiering, vaak schommelingen kent, zeker uitgedrukt in de wijze waarop dat in de loop van de tijd in een jaar zijn beslag krijgt, is niet vast te stellen welk deel van de stijging te danken is aan de extra inzet. De schommelingen komen onder andere door wijzigende marktomstandigheden. Daarnaast is er sprake van een vertraging tussen het verschaffen van publieke financiering vanuit het ministerie tot mobilisatie van private financiering; de tijdsduur van het sluiten van transacties met commerciële partijen is bij elke deal anders.

Voor de berekening van de gemobiliseerde private klimaatfinanciering wordt een in OESO-verband ontwikkelde methode gebruikt¹⁰. De meting en analyse van de door Nederland met publieke middelen gemobiliseerde private klimaatfinanciering wordt uitgevoerd door een externe partij, het rapport met toelichting op de verschillende programma's en de gebruikte methodologie volgt later in de eerste helft van 2024.

Naast het verstrekken van klimaatfinanciering, spande Nederland zich in 2023 ook in om klimaatverandering sterker te verankeren in internationale financiering zoals bij het verhogen van de klimaatambities van internationale financiële instellingen en de diplomatieke inzet op het internationaal uitfaseren van fossiele voordelen.

---

9 Bijdragen van ambassades aan het mobiliseren van privaat kapitaal worden alleen vermeld indien deze meer dan 100.000 euro bedragen.

10 De OESO methodologie om private financiering te berekenen is via <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/DAC-Methodologies-on-Mobilisation.pdf> te vinden.

Gemobiliseerde private klimaatfinanciering in 2023	
Multidonorfondsen en programma's (x EUR mln.) ¹¹	134,96
Aceli	1,63
Climate Investment Funds (CIF)	28,17
Climate Investor One (CI1)	36,38
FINISH Mondial	10,84
Global Alliance for Improved Nutrition (GAIN)	0,04
IDH – Initiative for Sustainable Landscapes (IDH – ISLA)	3,00
IDH – Sustainable Trade Initiative (IDH – STI)	17,70
International Network for Bamboo and Rattan (INBAR)	0,19
One Acre Fund (OAF)	5,04
Partnering for Green Growth and the Global Goals 2030 (P4G)	0,04
Private Infrastructure Development Group (PIDG)	19,24
<u>Multilateral Climate Funds:</u>	
Green Climate Fund (GCF)	10,01
Global Environment Facility (GEF)	1,45
Least Developed Countries Fund (LDCF)	1,24
Nederlandse programma's	72,67
2SCALE	5,28
Clean Cooking Alliance (CCA)	0,02
Climate Investor Two (DFCD – Water Facility)	26,50
Climate Resilient Agribusiness for Tomorrow (CRAFT)	0,71
DFCD – Land Use Facility (DFCD-LUF)	7,65
DFCD – Origination Facility (DFCD-OF)	0,23
DGGF2 – Triple Jump & PwC	11,28
Geodata for Agriculture and Water (G4AW)	0,31
Health Insurance Fund (HIF)	1,60
HIF – Carepay	1,02
HIF – Medical Credit Fund	2,01
Mobilising More for Climate (MOMO4C)	11,94
SEE – Clean Cooking	0,57
Solidaridad – Pathways to prosperity	3,39
Solidaridad – Practice for Change (SOL-PFC)	0,01
Sustainable Development Goals Partnership	0,15
FMO	306,41
<u>State Funds:</u>	
Access to Energy Fund – (AEF)	13,66

11 Het gaat hierbij om het aandeel privaat gemobiliseerd dat kan worden toegerekend aan de Nederlandse publieke bijdrage (dus niet de totale private mobilisatie door een multilateraal fonds).

Building Prospects (BP)	27,59
Massif - FMO	0,60
FMO-A	264,56
Multilaterale Ontwikkelingsbanken¹²	402,55
African Development Bank	6,94
Asian Development Bank	4,91
Asian International Investment Bank	4,48
European Bank for Reconstruction and Development	60,29
European Investment Bank	164,30
Inter-American Development Bank	9,52
World Bank Group	152,11
Totaal	916,59

---

¹² De data over de mobilisatie van de multilaterale ontwikkelingsbanken is gebaseerd op het meest recente [Joint Report on Multilateral Development Banks' Climate Finance](#). Dit rapport beschrijft de klimaatfinanciering van de ontwikkelingsbanken in 2022; de data over 2023 zullen pas in de tweede helft van 2024 beschikbaar komen.

Bijlage 7: Internationale inspanningen op asiel en migratie 2023

Inleiding

In het coalitieakkoord van het kabinet Rutte IV ([Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst](#)), dat in december 2021 werd gepresenteerd, zijn ambities neergelegd voor een rechtvaardig, humaan en effectief asiel- en migratiebeleid. Deze zijn leidend voor de internationale inspanningen op asiel en migratie. In 2022 werd ook gestart met de uitvoering van de beleidsnotitie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking ([Doen waar Nederland goed in is](#)). Daarnaast werkt het kabinet momenteel aan verschillende deelproducten die direct en indirect raken aan de internationale inspanningen op asiel en migratie, zoals bijvoorbeeld de fundamentele heroriëntatie van het asielbeleid.

Binnen bovengenoemde kaders werkte Nederland sinds 2022 bilateraal en in Europees verband met een geïntegreerde aanpak aan de verschillende pilaren van het migratiebeleid. De internationale activiteiten richtten zich op het ontwikkelen van gelijkwaardige partnerschappen met landen van oorsprong en transit, het tegengaan van irreguliere migratie, de aanpak van mensenhandel en mensensmokkel, bescherming van migranten in een kwetsbare situatie, de versterking van opvang en bescherming in de regio, een solidair en solide Europees asielstelsel, verbeterde terugkeersamenwerking en het versterken van legale migratie. Jaarlijks worden de kwantitatieve resultaten op deze thema's gepubliceerd op www.nlontwikkelingssamenwerking.nl.

Migratiesamenwerking

In 2023 is het kabinet verder gegaan met het uitbouwen van gelijkwaardige en duurzame bilaterale partnerschappen met landen van herkomst en transit. De betrokken bewindslieden hebben hiertoe verscheidende bezoeken afgelegd, onder andere naar Marokko, Niger en Egypte. Alhoewel het diplomatieke proces kwetsbaar is en met verschillende snelheden vordert per land, begint deze aanpak al haar vruchten af te werpen. Zo is de terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers in een aantal gevallen verbeterd, samenwerking op het gebied van mensenhandel geïntensiveerd en is er duidelijk sprake van veel nauwere en betere relaties met de belangrijke landen van herkomst en transit, dan voorheen het geval was.

Vanaf 2023 heeft Nederland structureel additioneel budget beschikbaar om in te spelen op gezamenlijk geïdentificeerde noden, kansen en behoeften in het kader van de migratiepartnerschappen. Zo is met de VN-organisatie tegen Drugs en Georganiseerde Misdad (UNODC) een regionaal programma opgestart op het tegengaan van mensenhandel en -smokkel in Noord-Afrika. Ook zijn met de International Organisatie voor Migratie (IOM) activiteiten ontwikkeld gericht op het beschermen en registratie van migranten, het vergroten van de bewustwording onder potentiële migranten van de risico's van irreguliere migratie, en het bieden van alternatieven. Naast multilaterale organisaties wordt ook gekeken naar ngo's als implementerende partners.

Ook op Europees niveau is vooruitgang geboekt in 2023, met het aangaan van nieuwe partnerschappen zoals met Tunesië en Mauritanie. Partnerschap met Egypte wordt binnenkort ondertekend. Nederland heeft de Commissie in verschillende gremia (Europese Raad, Raad Justitie en Binnenlandse zaken en diverse Raadswerkgroepen) opgeroepen tot een ambitieuze inzet. Nederland heeft zich specifiek ingespannen voor het partnerschap met Tunesië, waarbij premier Rutte in een Team Europe benadering samen met de Italiaanse premier en de voorzitter van de Europese Commissie naar Tunesië toog om het partnerschap tot stand te doen komen. Ook heeft de Commissie in 2023, na actief aandringen van o.a. Nederland, een actieplan ontwikkeld voor de Oost Mediterrane migratieroute.

Daarnaast is er een akkoord bereikt over de voorstellen onder het Asiel en Migratiepact. Het gaat om de voorstellen voor de Screeningsverordening, de Eurodac-verordening, de Asielproceduresverordening, de verordening betreffende asiel- en migratiebeheer, de verordening inzake crisis- en overmachtssituaties, de hervestigingsverordening, de kwalificatieverordening en de opvangrichtlijn. Nederland verwelkomt het behaalde resultaat en ziet dit na jaren onderhandelen als belangrijke mijlpaal. De volgende stap is adequate implementatie van de gemaakte afspraken, hier blijft Nederland het belang van benadrukken.

In 2023 heeft Nederland ook intensief bijgedragen aan multilaterale migratiedialogen ter bevordering van onze samenwerking met partnerlanden langs verscheidende migratieroutes. Nederland heeft een zeer actieve rol aangenomen in het Rabat Proces (Europese-Afrikaanse dialoog over migratie en ontwikkeling) door samen met Nigeria in oktober 2023 een thematische bijeenkomst te organiseren over *'migration, youth and development'*. Dit bood de gelegenheid om de samenwerking met Nigeria op migratie te versterken op een voor Nederland prioritair thema (jeugd), de Nederlandse positie binnen de stuurgroep van het Rabat Proces te bestendigen en om op positieve wijze zichtbaarheid te geven aan de intensieve migratiesamenwerking met zowel Nigeria als Marokko. Nederland heeft in deze dialogen steeds gestreefd naar versterking van de gelijkwaardige en wederkerige samenwerking met zuidelijke partnerlanden, op zowel beleids- als operationeel niveau.

In 2023 bleef Nederland zich inzetten voor het voorkomen en beheersen van irreguliere migratie en het beschermen van migranten in kwetsbare posities, bijvoorbeeld in de vorm van opvang, medische- of juridische dienstverlening, steun bij de aanpak van mensenhandel en -smokkel, voorlichting over de risico's van irreguliere migratie en ondersteuning bij vrijwillige terugkeer en herintegratie van migranten. Afgelopen periode zorgde Nederlandse steun aan de Internationale Organisatie voor Migratie en de VN Vluchtelingenorganisatie (UNHCR) ervoor dat ca. 93.000 vluchtelingen en migranten in een kwetsbare positie toegang tot noodhulp en bescherming hadden in landen zoals Afghanistan, Niger, Libië en Tunesië. Bijna 5.000 migranten konden vrijwillig terugkeren naar hun land van herkomst en meer dan 3.000 migranten kregen ondersteuning bij de herintegratie na terugkeer in hun gemeenschappen.

Eén van de belangrijkste programma's waarmee Nederland bijdraagt aan deze doelstellingen is het COMPASS partnerschap met IOM. In mei 2023 kwamen de IOM landenkantoren van de 14 COMPASS landen, evenals vertegenwoordigers van de overheden van deze partnerlanden, bijeen in Den Haag om de toekomstige richting van het programma te bespreken. De tussentijdse evaluatie van het COMPASS-partnerschap die in 2022 werd afgerond, was overwegend positief en heeft in 2023 geleid tot de totstandkoming van een tweede fase (2024-2027) voor 100 miljoen euro.

Ook heeft Nederland de geïntensiveerde inzet voor de bestrijding van mensenhandel en -smokkel voortgezet. Dit is onder meer gedaan door het versterken van de capaciteit van verschillende herkomst en transitlanden om mensenhandel en -smokkel, ook in regionaal verband, te voorkomen, onderzoeken en vervolgen, in samenwerking met partners zoals de VN Organisatie tegen Drugs en Georganiseerde Misdad (UNODC). Ruim 2.000 overheidsfunctionarissen en andere betrokkenen ontvingen training in het voorkomen, opsporen, onderzoeken en vervolgen van mensenhandel en -smokkel.

Opvang en bescherming in de regio

In 2023 heeft Nederland zich in de Hoorn van Afrika, de Syrië-regio en de Afghanistan regio ingezet om duurzaam perspectief te bieden aan vluchtelingen alsook aan kwetsbare gastgemeenschappen. en zo ook doormigratie te verminderen. De uitdagingen blijven echter groot. Door politieke spanningen, gewelddadige conflicten, de in 2023 uitgebroken oorlog in Soedan en de economische

malaise in veel gastlanden is de bereidheid en of mogelijkheid tot inclusie van vluchtelingen niet groot. Vooral in Libanon staat de bereidheid om vluchtelingen op te vangen sterk onder druk.

Sinds 2022 is extra geïntensiveerd op het thema opvang in de regio en migratiepartnerschappen. Deze intensivering loopt op tot EUR 298 miljoen structureel vanaf 2027. Met financiering van zowel multilaterale organisaties als ngo's zijn in 2023 vluchtelingen, intern ontheemden en kwetsbare gastgemeenschappen in acht landen (Egypte, Ethiopië, Irak, Jordanië, Libanon, Kenia, Oeganda en Soedan) ondersteund. Het *Prospects* Partnerschap (met de partners UNHCR, UNICEF, ILO (*International Labour Organisation*), IFC (*International Finance Corporation*) en Wereldbank) bleef het belangrijkste programma voor ondersteuning op het gebied van bescherming, onderwijs en werkgelegenheid. In Pakistan is via multilaterale organisaties vergelijkbare steun verleend aan de opvang van Afghaanse vluchtelingen. Bovendien is in 2023 via het GCFF (Global Concessional Financing Facility) bijgedragen aan de opvangcapaciteiten van Moldavië en Armenië.

De continuering van de financiering voor de opvang van Syrische vluchtelingen in de regio (vooral Turkije) is een prioriteit voor de regering en Nederland heeft hier in 2023 dan ook actief voor gepleit binnen de EU. In 2023 hebben onderhandelingen plaatsgevonden over de tussentijdse herziening van het Meerjarig Financieel Kader (MFK) waar tijdens de Europese Raad van 1 februari 2024 een akkoord over werd bereikt. Tijdens deze onderhandelingen heeft Nederland wederom nadrukkelijk gepleit voor de continuering van de EU steun voor Syrische vluchtelingen in de regio. Er wordt een bedrag van 3,6 miljard euro beschikbaar gesteld voor de opvang van Syrische vluchtelingen in de regio in de herziening van het MFK. Hierbij is 2,0 miljard euro gereserveerd voor de opvang van Syrische vluchtelingen in Turkije en 1,6 miljard euro gereserveerd voor de opvang van Syrische vluchtelingen in Syrië, Jordanië en Libanon. Nederland zal binnen EU-verband blijven pleiten voor adequate financiële steun voor opvang van Syrische vluchtelingen in de regio.

Het jaar 2023 stond verder in het teken van het 4-jaarlijkse high-level Global Refugee Forum (december 2023), waar de grootste opvanglanden en de grote donoren met elkaar informatie uitwisselden over de aanpak van het opvangen van grote stromen vluchtelingen, veelal uit buurlanden. Nederland presenteerde de tweede fase van het *Prospects* Partnerschap, waarin ontwikkelingslanden gesteund worden deze vluchtelingen stromen op te vangen. Nederland heeft in 2023 door een bijdrage aan een gezamenlijk initiatief van IFC en UNHCR verbeterde samenwerking tussen die organisaties gesteund om de private sector een grotere plek te geven bij duurzame oplossingen voor langdurige vluchtelingensituaties. Ook dit initiatief kreeg veel aandacht op het GRF.

Asiel in Nederland

De gemiddelde bezetting van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) was gedurende 2023 substantieel hoger dan de gemiddelde bezetting in 2022. Daarnaast bleef het huisvesten van vergunninghouders bij gemeenten achter op de taakstelling, waardoor ook de uitstroom stagneerde. De totale asielinstroom in Nederland (eerste asielaanvragen, relocatie en hervestiging, 2^e en opvolgende asielaanvragen en inreis van nareizigers) is voor 2023 uitgekomen op 50.670. In 2022 was dit 49.460. De totale ODA-asieltoerekening voor de eerstejaarsopvang (van zowel JenV als OCW) komt daarmee uit op EUR 1,1 miljard en bestaat uit twee componenten. In de eerste plaats de nacalculatie over 2022, die gebaseerd is op een afrekening van de daadwerkelijke realisatiecijfers over 2022. Dit bedroeg EUR 132 miljoen. In de tweede plaats de stand van de asieltoerekening over 2023 zoals opgenomen in de Tweede Supplettoire begroting 2023 van BHOS. Dit bedroeg totaal een bedrag van EUR 972 miljoen. De nacalculatie over 2023 wordt in 2024 verrekend.